

• પરમગુરુ શ્રીમત્ કરુણાસાગર, ગુરુગાદી - સારસાપુરી •

સત્ કૈવલ સાહેબ

॥ શ્રી કરુણાસાગર વિજયતે. ॥

આ ભવરૂપી અપાર સમુદ્રમાં આત્માના કર્મબંધમાં મુકતી (મોક્ષ) રૂપી મોતી ઘણા ગોતાખોરો રૂપી સંતો, સજ્જનો થઈ ગયા.

આ મોતી ને શોધવા શોધખોળ રૂપી સાધના અર્થાત તાલીમ (જ્ઞાન) મુકતા ગયા.

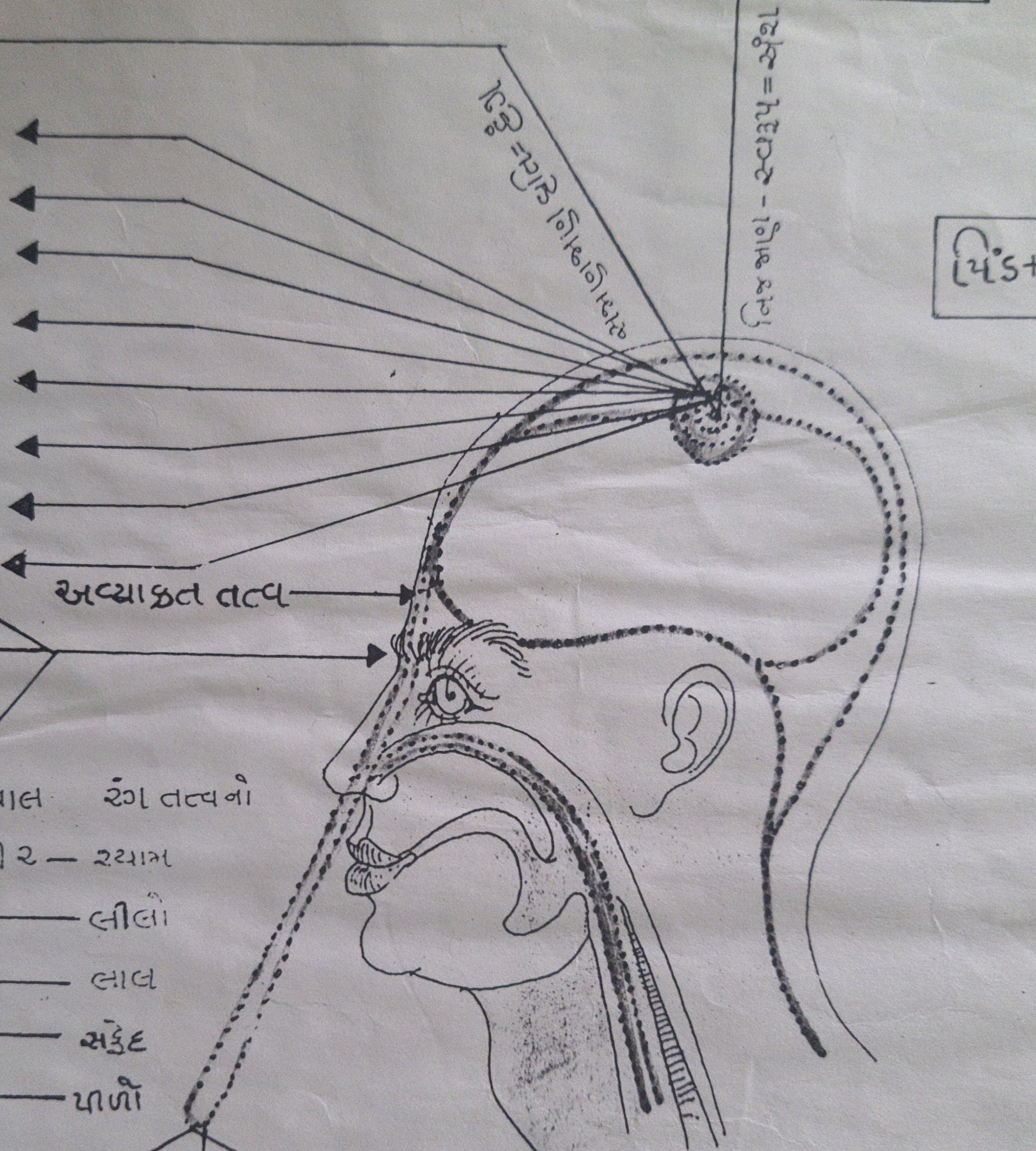
આવુ જ કૈવલ્ય જ્ઞાન આ પ્રસ્તુત પુસ્તીકામાં કૈવલધામ નિવાસી કનુભાઈ-મિસ્ત્રી રહેણાક શાહપુર (ભાનુનગર) અમદાવાદ તરફથી હસ્તલિખીતમાં મળેલ છે.

મારી પાસે ઝેરોક્ષ (નકલ) સ્વરૂપે ઈમાજિન શણનરીયા પાસેથી મળેલ પરંતુ હું જાણતો ના હતો કે આ પ્રસ્તુત ક્યાંથી અને કોણ લેખક છે. જે મને મનસુખભાઈ-ધારેશ્વર વાળા સંત્સંગી કૈવલી ગુરૂજી પાસેથી જાણવા મળ્યું.

નિરખતા એવુ લાગ્યું કે કનુભાઈ જે હાલમાં કૈવલધામ નિવાસી છે. જેણે સારી એવી મહેનત થી આ કાર્ય કર્યું. તો પરમગુરૂ ની કૃપાથી photos to PDF માં રૂપાંતર કરી આ Digital copy સમાજ આગળ મુકવામાં આવે અસ્તુ...

મહદ સજાણ જાણ-સ્વરૂપ

પિંડ+બ્રહ્માંડની સંધી

1. પ્રકાશ બ્રહ્મ
2. ચક્ષ-સત્વ
3. સોહંમ પ્રાણવ
4. ઓહંમ પ્રાનવ
5. નિરંજન તત્વ
6. રંરંકાર પ્રાણવ
7. બિંદુ પ્રકાશ
8. નાદ

- તમોગુણ — મકાર માત્રા
- સત્વગુણ — ઉકાર માત્રા
- રજોગુણ — અકાર માત્રા

સમય પળ	તત્વ	પ્રાણવનીચાલ	રંગ તત્વનો
૧૦	આકાશતત્વ	૩ા થી ૨	શ્યામ
૨૦	વાયુતત્વ	૮	લીલો
૩૦	અગ્નિ તત્વ	૪	લાલ
૪૦	જળ તત્વ	૧૬	સફેદ
૫૦	પૃથ્વી તત્વ	૧૨	પીળો

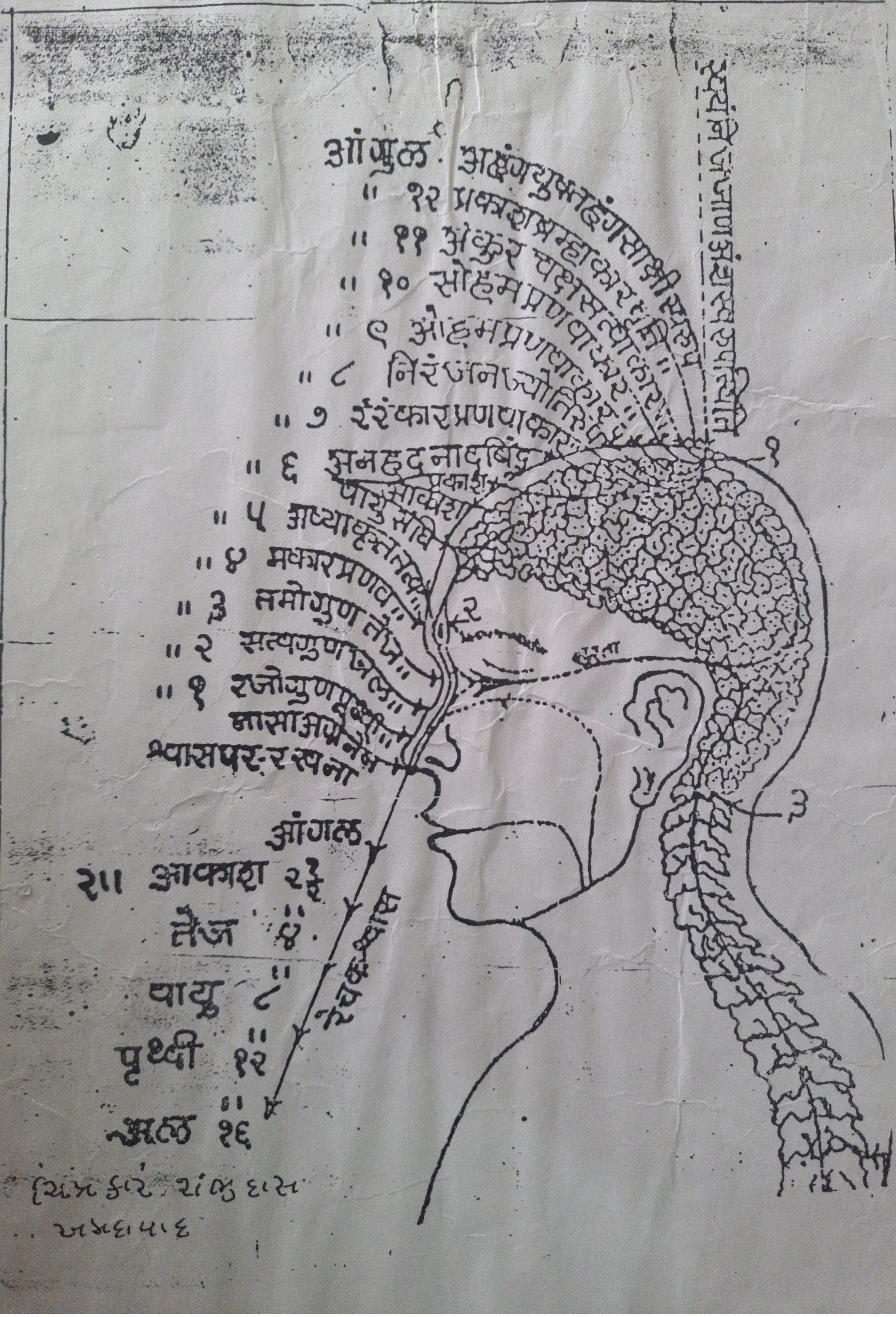
નિરંજન તત્વ

પિંગલા નાડી — રેચક શ્વાસ સોહંમ - વિકાશ મહાતત્વ અળ શક્ષ સત્વ

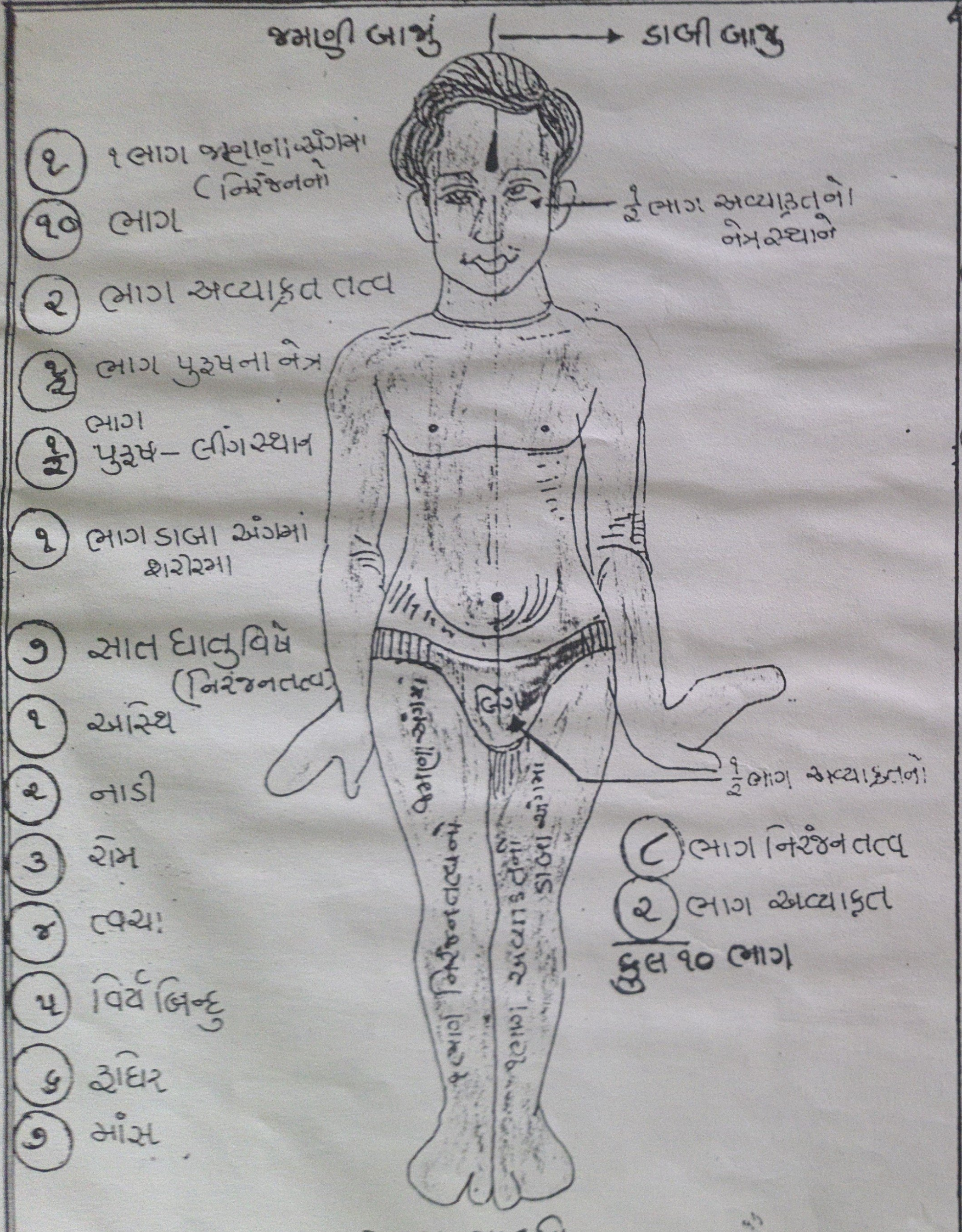
કુંભસ્થ મહાતત્વ અનંગ ચક્ષ સત્વ

પુરક શ્વાસ - ઓહંમ — ઈંગલા નાડી - અવ્યાકૃતતત્વ આવિકાશ મહાતત્વ વર્ગજ્ઞાન ચક્ષસત્વ

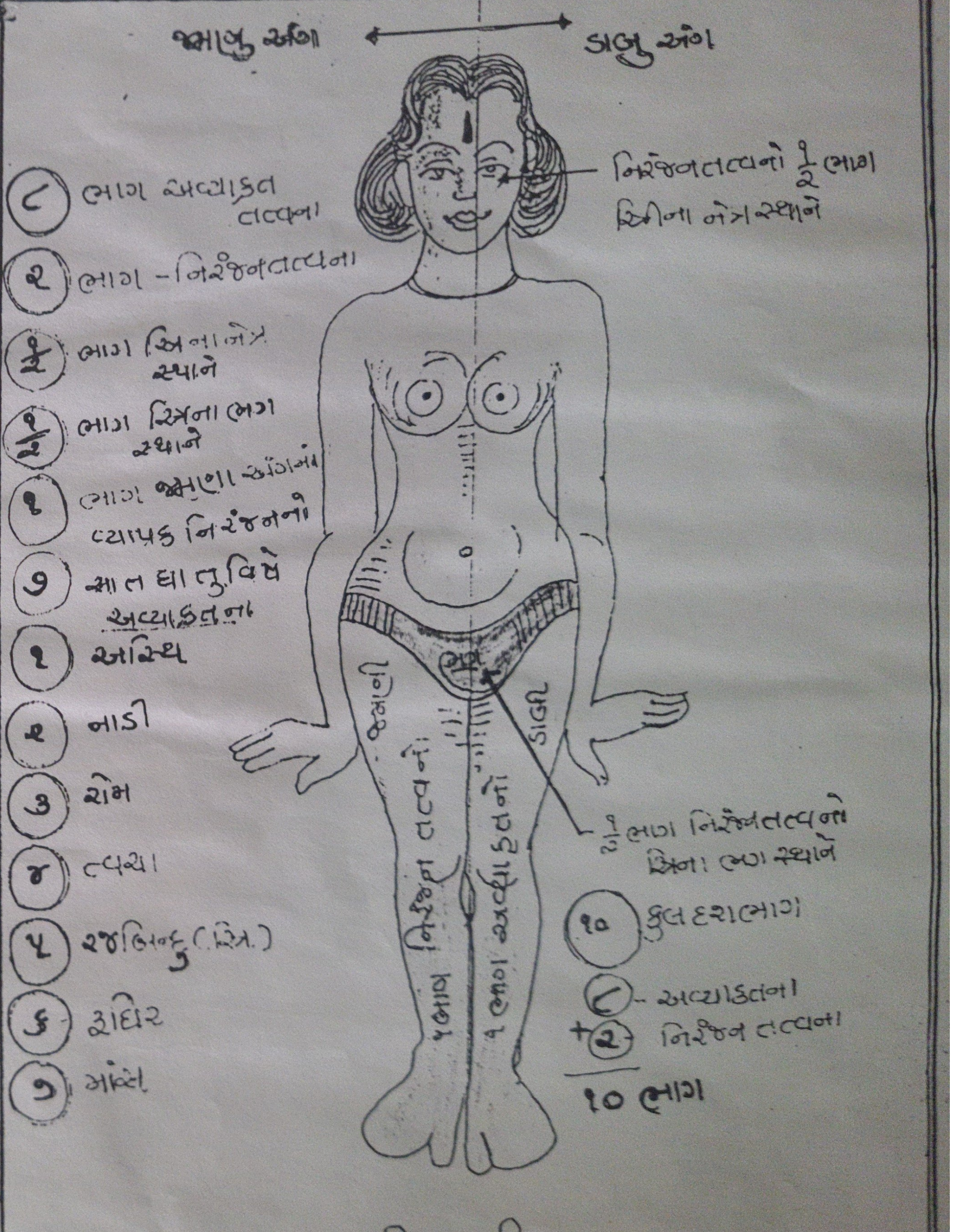
સત્કૈવલ સાહેબ

ચિત્રકાર રાજુ દાસ
અમદાવાદ

• પુરુષ આકૃતિ •

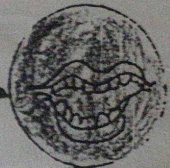
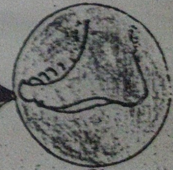
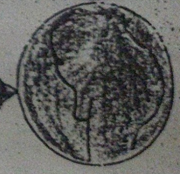
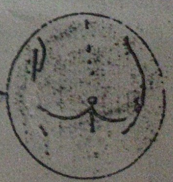

• સ્ત્રી આકૃતિ •

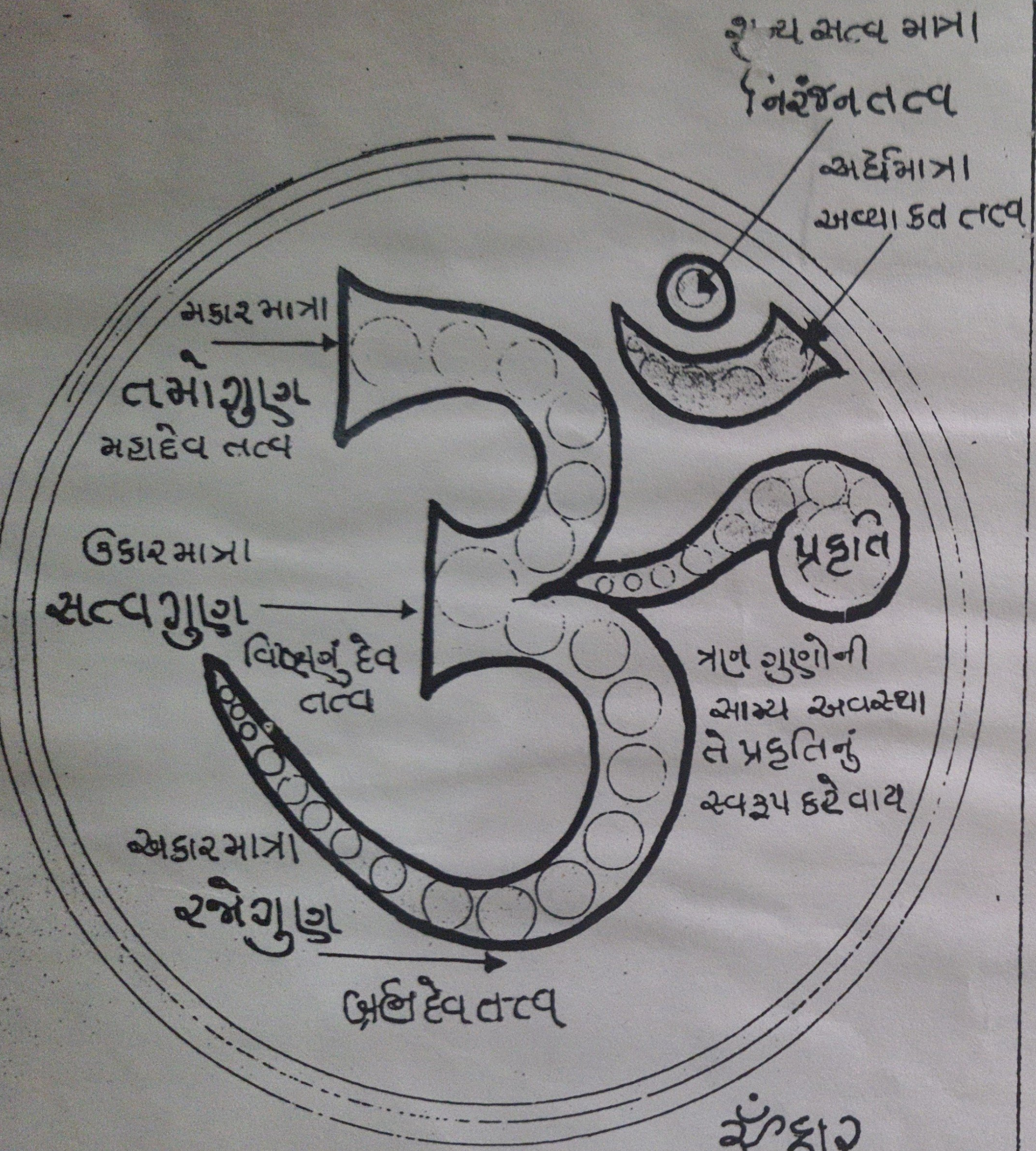
સ્થૂલદેહની પાંચ જ્ઞાનેંદ્રિય ની ઉત્પત્તિ
સત્વગુણી- અંશ થી

	જ્ઞાનેંદ્રિય	દેવતા	માત્રા	તત્વ	કાર્ય	આકૃતિ
૧	કર્ણ	દિગ્કપાલ દેવતા	શબ્દ	આકાશ	શબ્દ શ્રવણ	
૨	ત્વચા	વાયુ દેવતા	સ્પર્શ	વાયુ	શિતોષ્ન પર્સ	
૩	ચક્ષુ	સૂર્ય દેવતા	રૂપ	અગ્નિ	રૂપ નિરીક્ષણ	
૪	જીહ્વા	વરુણ દેવતા	રસ	જલ	રસાસ્વાદ શ્રદ્ધા તૃપ્તિ	
૫	નાસિકા	અશ્વની કુમાર	ગંધ	પૃથ્વી	સુગંધ. દુર્ગંધન આકાંક્ષા	

સ્થૂલદેહની પાંચ કર્મઈન્દ્રિય ની ઉત્પત્તિ
રજોગુણ અંશથી

	કર્મ ઈન્દ્રિય	દેવતા	માત્રા	તત્વ	કાર્ય	આકૃતિ
૧	મુખ	અગ્નિ દેવતા	શબ્દ	આકાશ	શબ્દો ઉચ્ચાર-આ	
૨	હસ્ત	ઈન્દ્ર દેવતા	સ્પર્શ	વાયુ	સ્પર્શ કરવો. ગ્રહણ-	
૩	પાદુ	ચરુ દેવ-પૃથ્વી	રૂપ	અગ્નિ	ચાલવું ગમન	
૪	લિંગ	બ્રહ્મ દેવતા	રસ	જલ	રસા ત્યાગ વિષય-	
૫	ગુદા	ગણપતિ દેવ (યમ)	ગંધ	પૃથ્વી	મળત્યાગ મળવિસર્જ આરોગ્ય	

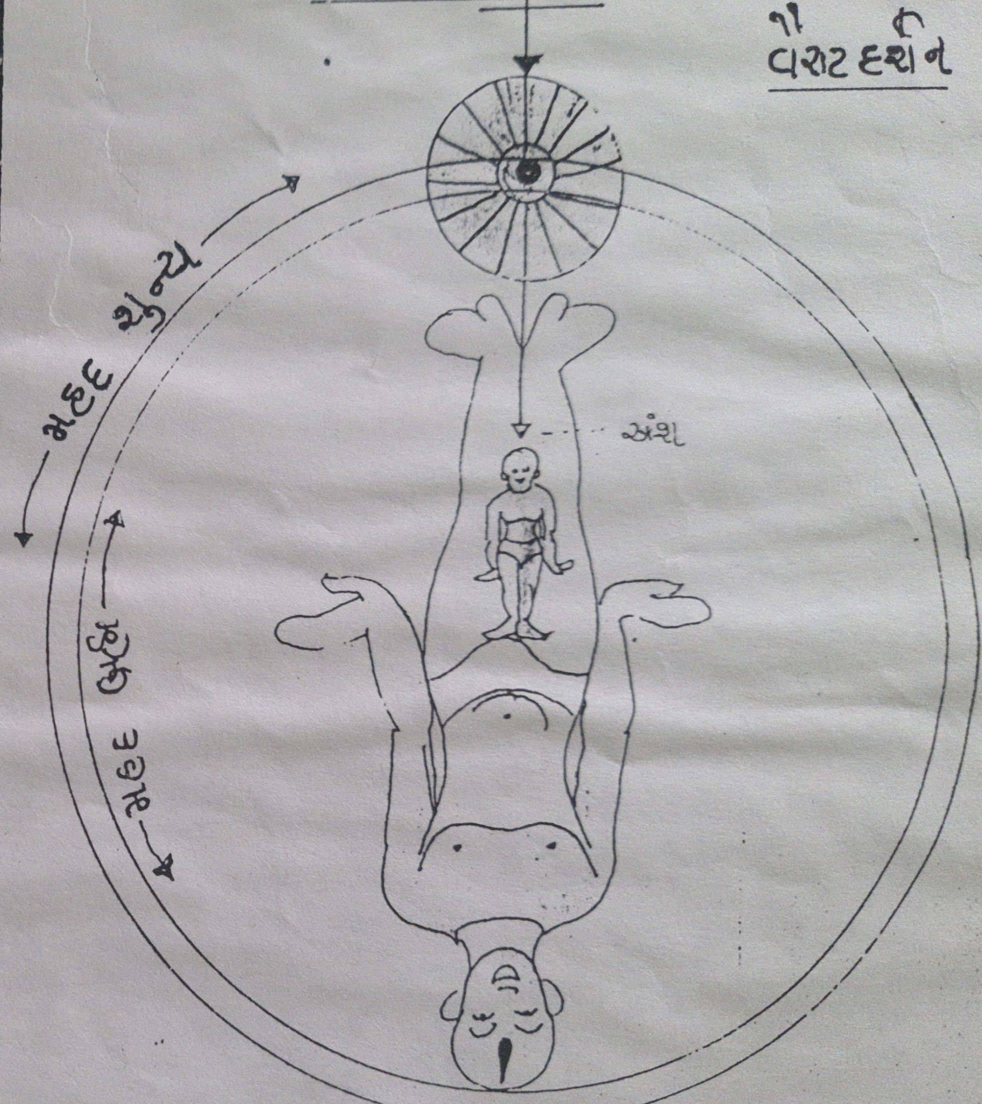
સત્ કેવલ

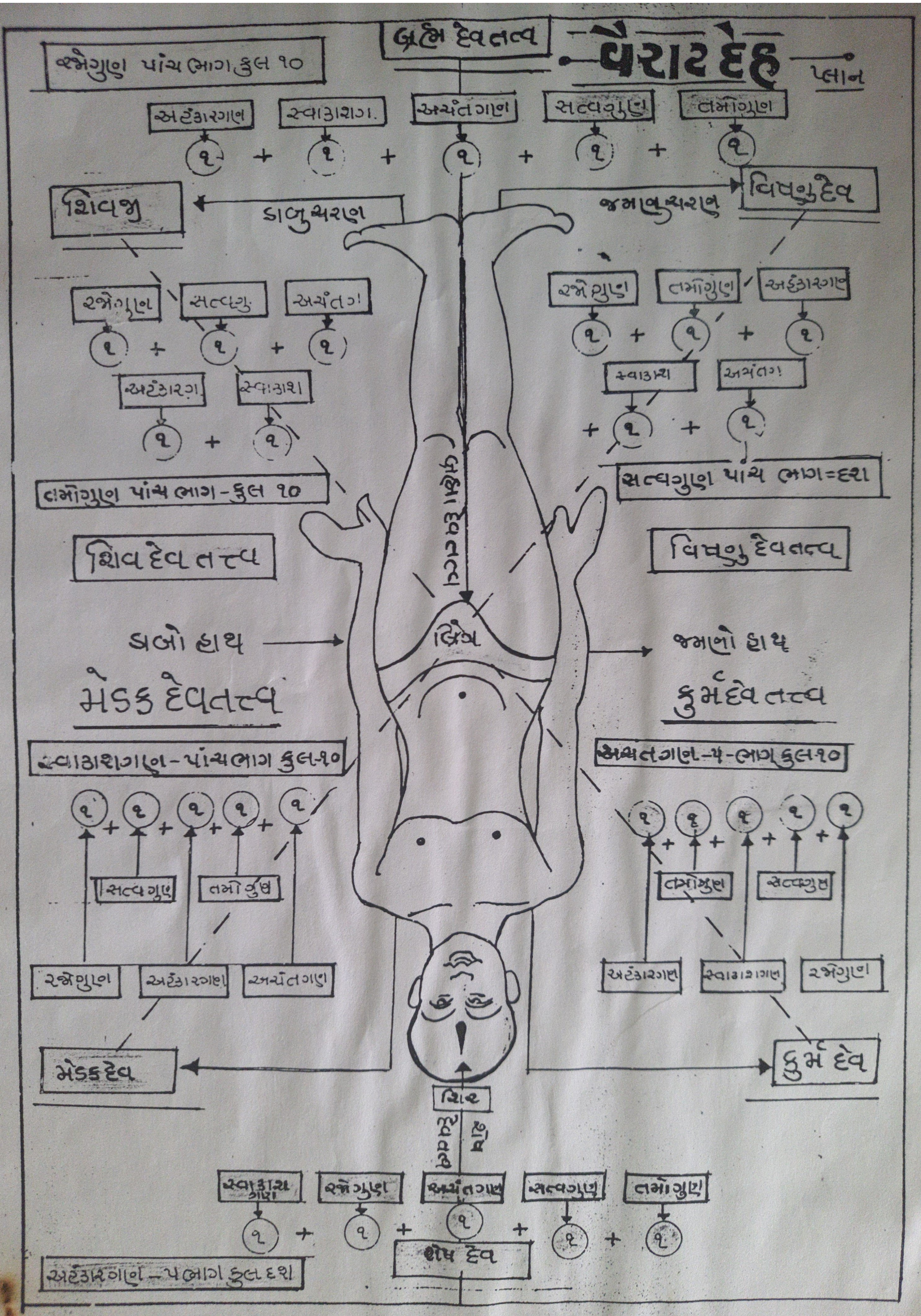

ૐકાર ધ્યાન

મહદ પ્રમાણ અણુ સ્વરૂપ

વિરાટ દર્શન

વૈરાટ દેહ
પ્લાન
બ્રહ્મ દેવતત્વ
રજોગુણ પાંચ ભાગ કુલ ૧૦
અહંકારગણ
સ્વાકાશગ.
અચંતગણ
સત્વગુણ
તમોગુણ
શિવજી
ડાબુ ચરણ
જમણુ ચરણ
વિષ્ણુ દેવ
રજોગુણ
સત્વગુ.
અચંતગ.
અહંકારગ.
સ્વાકાશ
તમોગુણ
અહંકારગણ
સ્વાકાશ
અચંતગ.
તમોગુણ પાંચ ભાગ - કુલ ૧૦
સત્વગુણ પાંચ ભાગ = દશ
શિવ દેવતત્વ
વિષ્ણુ દેવતત્વ
બ્રહ્મા દેવતત્વ
લિંગ
ડાબો હાથ
જમણો હાથ
મેડક દેવતત્વ
કુર્મ દેવતત્વ
સ્વાકાશગણ - પાંચભાગ કુલ ૧૦
અચંતગણ - ૫ - ભાગ કુલ ૧૦
સત્વગુણ
તમોગુણ
રજોગુણ
અહંકારગણ
અચંતગણ
સ્વાકાશગણ
મેડકદેવ
કુર્મ દેવ
શિર
શેષ
દેવતત્વ
સ્વાકાશ ગણ
રજોગુણ
અચંતગણ
સત્વગુણ
તમોગુણ
શેષ દેવ
અહંકારગણ - ૫ ભાગ કુલ દશ

(૯)

ઈચ્છાવૃત્તિ થી
બોતેર તત્વોની ઉત્પત્તિ

પંચમ સુક્ષ્મવેદ

૧ સ્થૂલદેહ →	૨૨	તત્વોનો
૨ સુક્ષ્મદેહ →	૨૨	તત્વોનો
૩ કારણદેહ →	૨૨	તત્વોનો
૪ મહાકારણદેહ →	૪	તત્વનો
૫ પરમકારણદેહ →	૨	તત્વનો
૭૨ કુલતત્વો		

સત્વશૂન્યમાત્રા
↓
નિરંજન તત્વ
અર્ધમાત્રા
અવ્યાકૃત તત્વ
(નિરંજન તત્વ, અવ્યાકૃત તત્વ) > પરમકારણદેહ (૨)

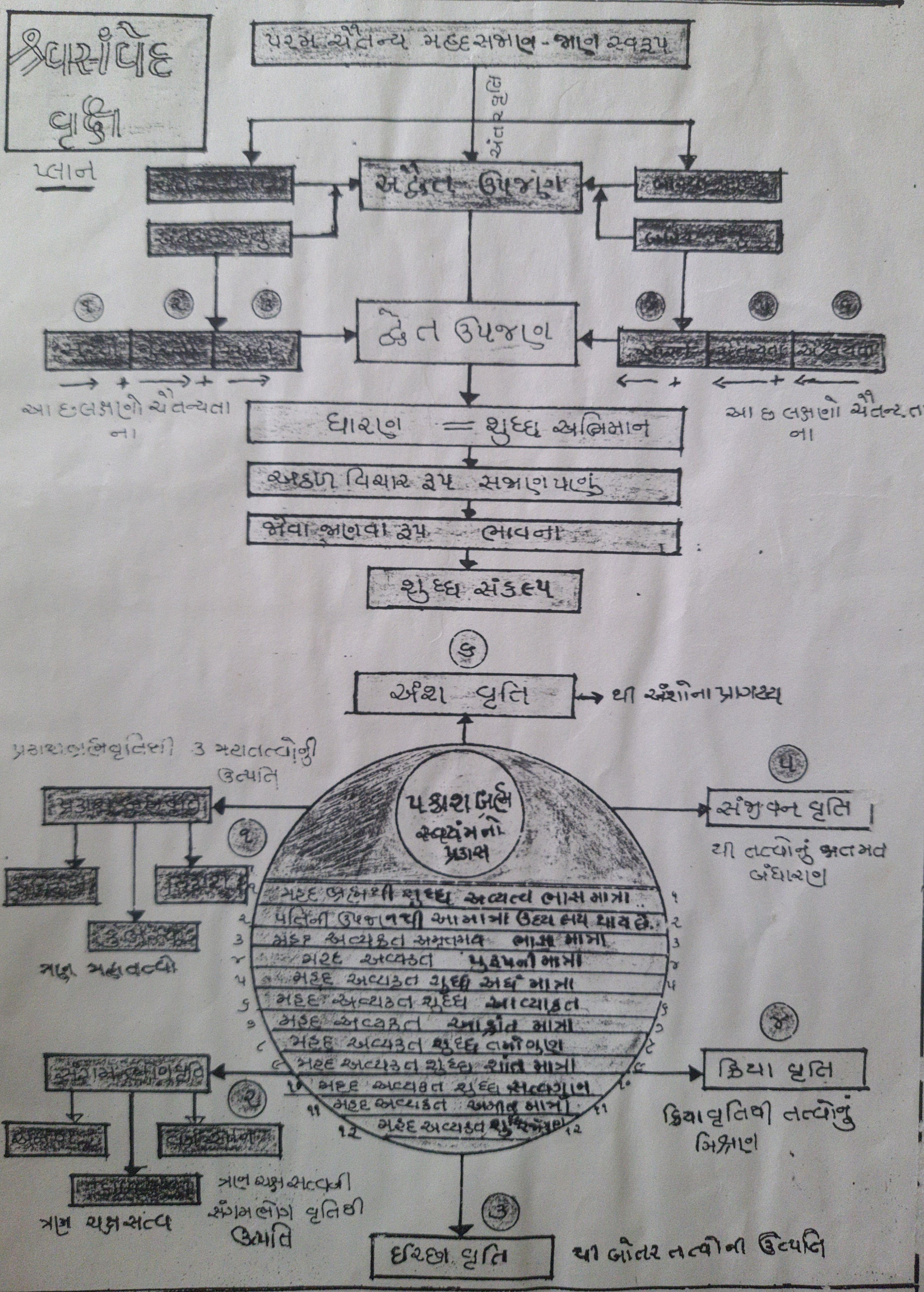
← શુન્ય વિભાગ   ગણ વિભાગ →

આનંદતત્વ કારણ → પ્રકૃતિતત્વ કારણ
મહતત્વ કારણ → ધનંજય તત્વ કારણ
(આનંદતત્વ કારણ, પ્રકૃતિતત્વ કારણ) — મહાકારણદેહ (૪) — (મહતત્વ કારણ, ધનંજય તત્વ કારણ)

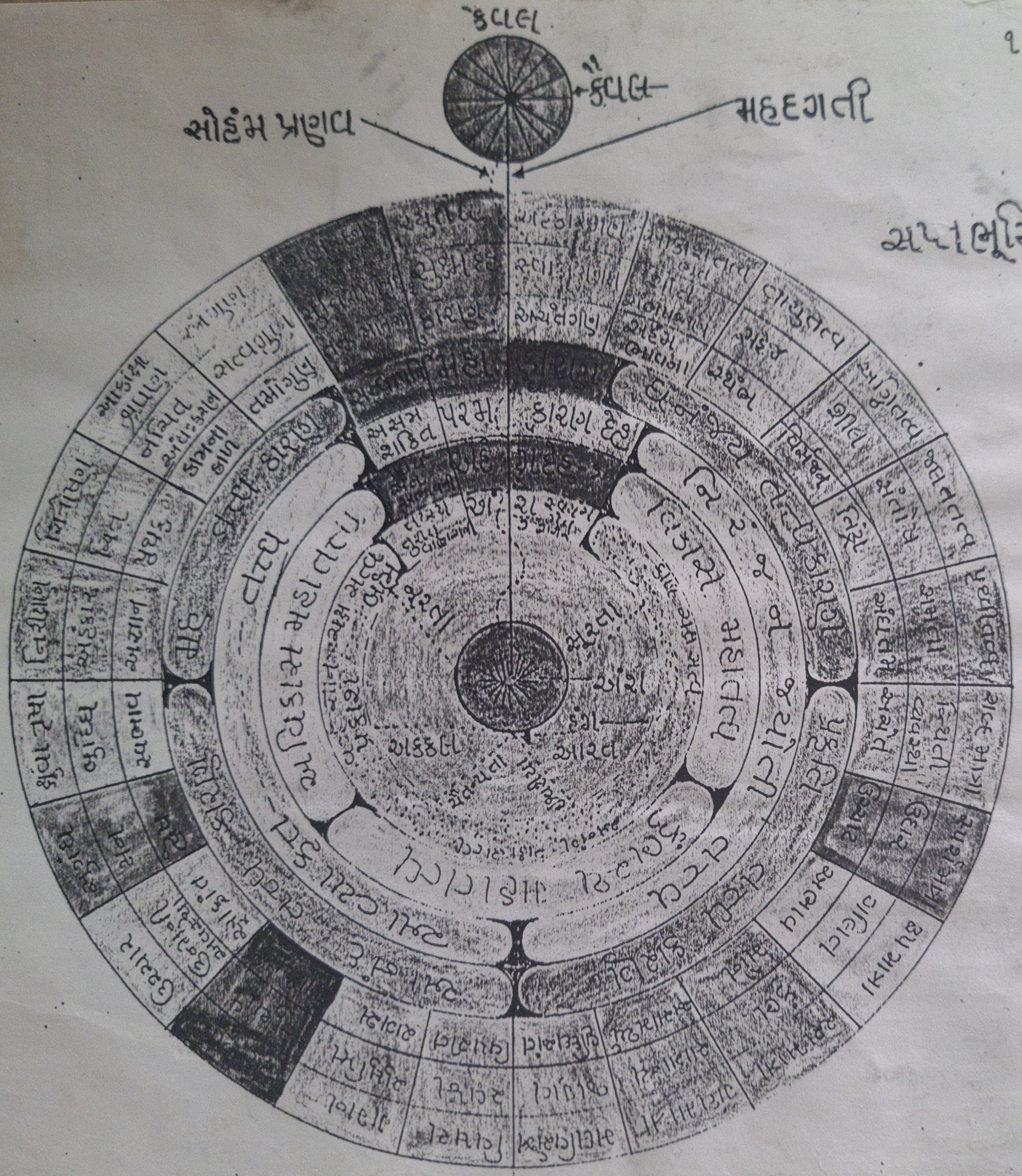
	રજો ગુણ		સત્વ ગુણ		તમો ગુણ
	૧૦ - આકાંક્ષા		૫ - અંતઃકરણ ૫ - અવસ્થા		૧૦ - કાળ
૧	શ્રવણ	૧	ચિત -	૧	કામના
૨	શિતોષ્ણ	૨	ચિત	૨	પૃથક
૩	નિરીક્ષણ	૩	અહંકાર	૩	અજ્ઞાન
૪	ક્ષુધા તૃષા	૪	બુદ્ધિ	૪	સ્વભાવ
૫	સુગંધ	૫	મન	૫	દ્વેષ
૬	ઉચ્ચાર	૧	ઉન્મુની	૬	આક્રાંત
૭	ગ્રહણ	૨	તુર્યા	૭	આશ્ચર્ય
૮	ગમન	૩	સુષુપ્તિ	૮	રાગસ
૯	વિષય	૪	સ્વપ્ન	૯	વિપરીત
૧૦	મળ વિસર્જન	૫	જાગ્રત	૧૦	વૃદ્ધિ અંત
૧	સ્થૂલદેહ	૨	સુક્ષ્મદેહ	૩	કારણ દેહ
	(૨૨)		(૨૨)		(૨૨)

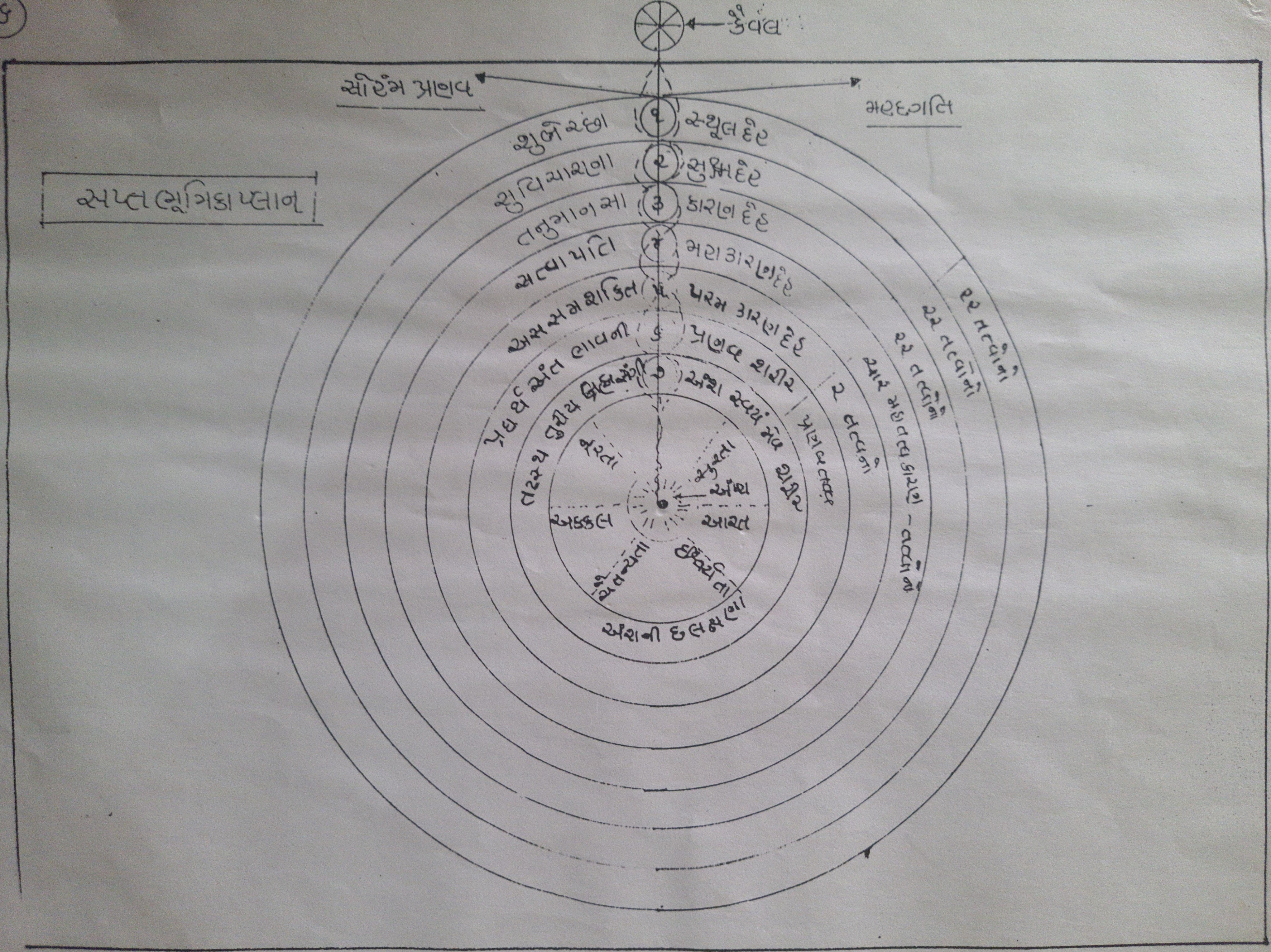
	અહંકાર ગણ		સ્વાકાશ ગણ		અચંતગણ
	૫ - માત્રા ૫ - ભૂત		૫ - સંભસકરણ ૫ - વ્યવસ્થા		દશ - ભાવના
૧	શબ્દ માત્રા	૧	સમતા સંભસકરણ	૧	અરમ
૨	સ્પર્શ માત્રા	૨	સંતોષ "	૨	સ્તંભ
૩	રૂપ માત્રા	૩	શીલ "	૩	વિસર્જન
૪	રસ માત્રા	૪	સરેજ "	૪	નિંદ્રા
૫	ગંધ માત્રા	૫	શાંત "	૫	અંધતમ
૧	આકાશ તત્વ	૧	સામાન્ય વ્યવસ્થા	૬	આચેત
૨	વાયુ-તત્વ	૨	કુંભ "	૭	ઉચ્ચાટ
૩	અગ્નિ તત્વ	૩	ગલિત "	૮	અભાવ
૪	જલ તત્વ	૪	ઉદાર "	૯	મૌન
૫	પૃથ્વી તત્વ	૫	સ્થિતિ "	૧૦	અસામર્થ્ય
૧	સ્થૂલદેહ	૨	સુક્ષ્મ.	૩	કારણદેહ.
	(૨૨)		(૨૨)		(૨૨)

અનામી અનંત બ્રહ્માંડાધિશ વિશ્વકર્તા સરજનહાર ના નામે

સપ્તભૂમિકા-પ્લાન

કૈવલ
મદદગતિ
સપ્ત ભૂમિકા પ્લાન
શુભેચ્છા
૧
સ્થૂલ દેહ
સુવિચારણા
૨
સૂક્ષ્મ દેહ
તનુમાનસા
૩
કારણ દેહ
સત્વાપતિ
મહાકારણ દેહ
પરમ કારણ દેહ
પ્રણવ શરીર
અંશ શરીર
અંશ
અકકલ
અંશની ઇલક્ષણો

સપ્ત ભૂમિકા ધ્યાન

	ભૂમિકા	દેહ	તત્ત્વ	માત્રા	અવસ્થા	અંતઃકરણ	દેવ અધિષ્ઠાન	દેહના અધિષ્ઠાને	કેટલા તત્વો નો દેહ	કયા તત્વો	કયા તત્વો	સ્થાન
	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
૧	શુભેચ્છા	સ્થૂલ	પૃથ્વી	ગંધ	જાગ્રત	મન	દ્વૈત સંઘમાં	રજોગુણ	૨૨	રજોગુણની ૧૦ આકાંક્ષા	અહંકારની ૫- ભૂત ૫- માત્રા	નેત્રસ્થાને
							દેહના અધિસ્થ	બ્રહ્મા				
૨	સુવિચારણા	સુક્ષ્મ	જળ	રસ	સ્વપ્ન	બુધ્ધિ	બ્રહ્મા	સત્વગુણ	૨૨	સત્વગુણના ૫- અંતઃકરણ ૫- અવસ્થા	સ્વાકાશ ૫- સંભસ. ૫- વ્યવસ્થા	કંઠસ્થાને
							દેહના અધિસ્થા	વિષ્ણું				
૩	તનુમાનસા	કારણ	અગ્નિ	રૂપમાત્રા	સુષુપ્તિ	અહંકાર	રૂદ્ર	તમોગુણ	૨૨	તમોગુણના ૧૦ – ગાળ	અચલતગણ ની ૧૦ ભાવના	હૃદય સ્થાન
							દેહના અધિસ્થાન	શંકર		૨ +	૨	
૪	સત્વાપતિ	મહાકારણ	વાયુ	સ્પર્શ	તૂર્યા	ચિત્ત	નારાયણ	અવ્યાકૃત	૪	આનંદતત્વ પ્રકૃતિતત્વ	મહતત્વ ધનંજયતત્વ	નાભી સ્થાન
							દેહના અધિસ્થાન	અવ્યાકૃત દેવતત્વ				
૫	અસમ શક્તિ	પરમ કારણ	આકાશ	શબ્દ	ઉન્મુની	નચિંત	નિરંજન	નિરંજન	૨	નિરંજન તત્વ	અવ્યાકૃત તત્વ	બ્રહ્મરંધ્ર સ્થાન
							દેહના અધિસ્થાન	પુરૂષ જ્યોતિ તત્વ		સ્થાન		
૬	પ્રદાર્થ અંતભાવની	પ્રણવ દેહ	સોહંમ પ્રણવ		અવ્યક્ત મહાન અનુભવ	ચિદા ભાસ	નિજમન પ્રાણવનીચલક	બ્રહ્મ		સોહંમનું સ્થાન પૂરક શ્વાસ	મધ્યે	
							દેહના આધિસ્થાન	પ્રકાશ				
૭	તટસ્થ પ્રાય જડ સંગી	અંશ સ્વયં મેવ શરીર	સોહંમ પ્રણવ		સહજ શુન્ય	ચિદ્	ચૈતન્ય અંકૂર	કૈવલ	ગહદ. સાબાણભાણ ત્વાકાર	રેચક શ્વાસ સોહમ પ્રણવ	ની મધ્યે નું સ્થાન	અંશ અંશી પદની એકતા

	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪
	કાર્ય	જ્ઞાનેન્દ્રિય	દેવતા	કર્મઇન્દ્રિય	દેવતા	પ્રકૃતિ ૧	પ્રકૃતિ ૨	પ્રકૃતિ ૩	પ્રકૃતિ ૪	પ્રકૃતિ ૫	તત્વરંગ	સ્વાદ તત્વ.
૧	સ્થિર	નાસિકા	અશ્વની કુમાર	ગુદા	યમતત્વ ગણેશ દેવ	અસ્થિ ૧	માંસ ૨	ત્વચા ૩	નાડી ૪	રોમ ૫	પીળો	મીઠો
૨	સ્થિર	જીભ્યા	વરુણ દેવતત્વ	લિંગ	બ્રહ્માજી	વિર્ય ૧	રૂધિર ૨	મૂત્ર ૩	પરસેવો ૪	લાળ ૫	સફેદ	મધુર
૩	ચર	ચક્ષુ	ચંદ્ર-ડાબી સૂર્ય-જમણી	પાંદુ -	પ્રથ્વીનાદેવ વાયુદેવતત્વ	ક્ષુધા ૧	પિપાસા ૨	આળસ ૩	નિદ્રા ૪	મૈથુન ૫	લાલ	તીખો
૪	ચર	ત્વચા	મારુત દેવતત્વ	હસ્ત	ઇન્દ્રદેવ તત્વ	ચાલવુ ૧	બોલવું ૨	બળકરવું ૩	સંકોચાવું ૪	પ્રસરણ ૫	લીલો	ખાટો
૫	ગુરૂલક્ષ ભજન	કર્ણ	દિક્કપાળ દેવતત્વ	મુખ	અગ્નિ દેવતત્વ	કામ ૧	ક્રોધ ૨	મોહ ૩	લોભ ૪	ભય ૫	કાળો	બેસ્વાદ

	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩	૩૪	૩૫	
	સ્વભાવ	વસનગતિ	શ્વાસની ચાલ	ગ્રહણ ઇન્દ્રિય	ત્યાગ ઇન્દ્રિય	વાર	કાર્ય	પિંડનોવાયુ	બ્રહ્માંડનો વાયુ	દિશા		
૧	વૈશ્ય	મધ્યે	૧૨ આંગળ	નાસિકા ગંધમાત્રા	ગુદા	બુધવાર પૃથ્વી	સ્થિર	અપાન	કૂર્મ	પૂર્વ		
૨	બ્રાહ્મણ	નીચે	૧૬ આંગળ	જીભ્યા રસમાત્રા	લિંગ	સોમવાર જળતત્વ	સ્થિર	પ્રાણવાયુ	કૃકલ	દક્ષિણ		
૩	ક્ષત્રિય	ઉપર	૪ આંગળ	ચક્ષુ રૂપમાત્રા	પાદ	રવિવાર શુક્રવાર અગ્નિ	ચર	ઉદાન	દેવદત્ત	પશ્ચિમ		
૪	શુદ્ર	તીરછસ	૮ આંગળ	ત્વચા સ્પર્શમાત્રા	હસ્ત	ગુરૂવાર મંગળવાર વાયુ	ચર	વ્યાન	નાગ	ઉત્તર		
૫	૦	શૂન્યસમ	[illegible] આંગળ	કર્ણ શબ્દમાત્રા	મુખ	શનિવાર આકાશતત્વ	ગુરૂ-લઘુ સ્મરણ-	સમાન	ધનંજય	સર્વ વ્યાપક સિદ્ધ પુરૂષ જાણે - લાભ - અશુભ.		

પંચ જડ તત્વની પચ્ચાસ જડ પ્રકૃતિઓની ઉત્પતિ.

	વાયુ	મળીને	પ્રકૃતિ	ઉત્પન્ન થઈ છે.
૧	સમાન	મળીને	લોભ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૨	વ્યાન	મળીને	કામ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૩	ઉદાન	મળીને	ક્રોધ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૪	પ્રાણ	મળીને	મોહ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૫	અપાન	મળીને	ભય	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૧	સમાન	મળીને	પ્રસરન	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૨	વ્યાન	મળીને	ધાવન	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૩	ઉદાન	મળીને	બોલવું	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૪	પ્રાણ	મળીને	સંકોચન	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૫	અપાન	મળીને	ચલન	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૧	સમાન	મળીને	નિંદ્રા	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૨	વ્યાન	મળીને	મૈથુન	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૩	ઉદાન	મળીને	આળસ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૪	પ્રાણ	મળીને	તૃષા	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે
૫	અપાન	મળીને	ક્ષુધા	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૧	સમાન	મળીને	વિર્ય	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ છે.
૨	વ્યાન	મળીને	રુધિર	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૩	ઉદાન	મળીને	પરસેવો	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૪	પ્રાણ	મળીને	મુત્ર	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૫	અપાન	મળીને	લાળ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૧	સમાન	મળીને	રોમ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૨	વ્યાન	મળીને	ત્વચા	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૩	ઉદાન	મળીને	નાડી	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૪	પ્રાણ	મળીને	માંસ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.
૫	અપાન	મળીને	અસ્થિ	પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થઇ છે.

વેદમત અનુસાર ૨૫ પ્રકૃતિની ઉત્પતિ. પ્લાન. કોઠો.

વિભૂતી→

વિભુ = બ્રહ્મ   વિ = વિશેષ ભૂ = ભૂત એટલે તત્વ

ઈતિ = સત્વમાત્રા = વિભૂતિ

વિભૂતત્વ = વિભુ = બ્રહ્મ

તત્વ = ગાને (મહાતત્વ) ૧ અવિનાશ ૨ વિનાશ. ૩ કુટસ્થ મહાતત્વ

સચિદાનંદ =

(૧) સદ = બીજ ⟶ મહાતત્વ = પ્રણવ

(૨) ચિદ = અંકુર ⟶ સત્વ અંકુર = પ્રણવ તત્વનું અંકુર – જડ અંકુર

(૩) આનંદ = સ્ફુરણા એટલે પ્રણવ તત્વમાંથી નિરંજન તત્વનું ઉત્પન્ન થવું

મહાતત્વના ત્રણ વિભાગ

(૧) વિનાશ મહાતત્વ ⟶ પ્રણવ તત્વનો વિનાશ થવો

(૨) અવિનાશ મહાતત્વ ⟶ એટલે વિનાશ થયેલુ નહિ

(૩) કુટસ્થ મહાતત્વ ⟶ પ્રણવનું રોકાવું કે સ્થિર થવું

પંચ તત્વની (જડ) પચ્ચીસ જડ પ્રકૃતિ ઓની ઉત્પતિ.

	પાંચ પ્રકૃતિ	બ્રહ્માંડ	'ના	તત્વ	નો	વાયુ	સાથે	પિંડ	ના	તત્વ	નો
	આકાશ તત્વની પંચ પ્રકૃતિ										
(૧)	લોભ	બ્રહ્માંડ	ના	આકાશ તત્વ	નો	ધનંજય	સાથે →	પિંડ	ના	આકાશ	નો
(૨)	કામ	બ્રહ્માંડ	ના	આકાશ તત્વ	નો	ધનંજય	સાથે →	પિંડ	ના	વાયુ	નો
(૩)	ક્રોધ	બ્રહ્માંડ	ના	આકાશ તત્વ	નો	ધનંજય	સાથે →	પિંડ	ના	તેજ	નો
(૪)	મોહ	બ્રહ્માંડ	ના	આકાશ તત્વ	નો	ધનંજય	સાથે →	પિંડ	ના	જળ	નો
(૫)	ભય	બ્રહ્માંડ	ના	આકાશ તત્વ	નો	ધનંજય	સાથે →	પિંડ	ના	પૃથ્વી	નો
	વાયુ તત્વનો પંચ પ્રકૃતિ										
(૧)	પસરન	બ્રહ્માંડ	ના	વાયુ તત્વ	નો	'નાગ	સાથે →	પિંડ	ના	આકાશ	નો
(૨)	ધાવન	બ્રહ્માંડ	ના	વાયુ તત્વ	નો	નાગ	સાથે →	પિંડ	ના	વાયુ	નો
૩	બોલવું	બ્રહ્માંડ	ના	વાયુ તત્વ	નો	નાગ	સાથે →	પિંડ	ના	તેજ	નો
(૪)	સંકોચન	બ્રહ્માંડ	ના	વાયુ તત્વ	નો	નાગ	સાથે →	પિંડ	ના	જળ	નો
(૧૧)	ચલન	બ્રહ્માંડ	ના	વાયુ તત્વ	નો	નાગ.	સાથે →	પિંડ	ના	પૃથ્વી	નો
	અગ્નિ તત્વનો પંચ પ્રકૃતિ										
(૧)	નિંદ્રા	બ્રહ્માંડ	ના	તેજ તત્વ	નો	દેવદત્ત	સાથે →	પિંડ	ના	આકાશ	નો
(૨)	મૈથુન	બ્રહ્માંડ	ના	તેજ તત્વ	નો	દેવદત્ત	સાથે →	પિંડ	ના	વાયુ	નો
(૩)	આળસ	બ્રહ્માંડ	ના	તેજ તત્વ	નો	દેવદત્ત	સાથે →	પિંડ	ના	તેજ	નો
(૪)	તૃષા	બ્રહ્માંડ	ના	તેજ તત્વ	નો	દેવદત્ત	સાથે →	પિંડ	ના	જળ	નો
(૫)	ક્ષુધા	બ્રહ્માંડ	ના	તેજ તત્વ	નો	દેવદત્ત	સાથે →	પિંડ	ના	પૃથ્વી	નો
	જલ તત્વની પંચ પ્રકૃતિ										
(૧)	વિર્ય	બ્રહ્માંડ	ના	જલ તત્વ	નો	કુકલ	સાથે →	પિંડ	ના	આકાશ	ના
(૨)	પરસેવો	બ્રહ્માંડ	ના	જલ તત્વ	નો	કકલ	સાથે →	પિંડ	ના	વાયુ	નો
(૩)	મૂત્ર	બ્રહ્માંડ	ના	જલ તત્વ	નો	કકલ	સાથે →	પિંડ	ના	તેજ	નો
(૪)	રૂધિર	બ્રહ્માંડ	ના	જલ તત્વ	નો	કકલ	સાથે →	પિંડ	ના	જળ.	ના
(૫)	લાળ	બ્રહ્માંડ	ના	જલ જતત્વ	નો	કુકલ	સાથે →	પિંડ	ના	પૃથ્વી	નો
	પૃથ્વી તત્વનો પંચ પ્રકૃતિ										
(૧)	રોમ	બ્રહ્માંડ	ના	પૃથ્વી તત્વ	નો	કુર્મ	સાથે →	'પિંડ	ના	આકાશ	નો
(૨)	ત્વચા	બ્રહ્માંડ	ના	પૃથ્વી તત્વ	નો	કુર્મ	સાથે →	પિંડ	ના	વાયુ	નો
(૩)	નાડી	બ્રહ્માંડ	ના	પૃથ્વી તત્વ	નો	કુર્મ	સાથે →	પિંડ	ના	તેજ	નો
(૪)	માંસ	બ્રહ્માંડ	ના	પૃથ્વી તત્વ	નો	કુર્મ	સાથે →	પિંડ	ના	જળ	નો
(૫)	અસ્થિ	બ્રહ્માંડ	ના	પૃથ્વી તત્વ	નો	કુર્મ	સાથે →	પિંડ	ના	પૃથ્વી	નો

(૬)

પ્રાણવ દેહ – આત્મા

પ્રાણવ દેહ

(૧) પ્રાણવ તત્વ
છઠ્ઠો દેહ.

પ્રાણવ દેહ - આત્મા
નિરંજન જ્યોતિમાં રૂપાન્તર થયેલી ચાસણી ઓહમ્ પ્રાણવ (આત્મા) પ્રાણવદેહ છઠ્ઠા શરીરમાં પરોવે છે. (આ દેહમાં ચાસણી બીજક રૂપે છે)

સોહમ પ્રાણવ પરમાત્મ

પરમાત્મ

સોહમ - પ્રાણવ - પરમાત્મ
આ આત્મ સ્વરૂપ ~~પરમાત્મ~~ થયેલી ચાસણી સોહમ પ્રાણવરૂપ પરમાત્મ તત્વને પરોવે છે. અને તે રૂપને પામે છે. (પરમાત્મતત્વ)

ત્રણ ચક્ષુસત્વ / સત્વ

ત્રણ ચક્ષુ સત્વ

(૧) અનંગ ચક્ષુ સત્વ
(૨) વર્તમાન ચક્ષુ સત્વ
(૩) કાળ ચક્ષુ સત્વ

પરમાત્મરૂપને પામેલી ચાસણી ત્રણ ચક્ષુસત્વ ફક્ત સત્વ (અંકુર)ને પરોવે છે. અને તે રૂપ (બનેલી ચાસણી સત્વના રૂપાન્તર રૂપે સત્વતત્વને પુષ્ટ કરે છે.

પ્રકાશ બ્રહ્મ

સ્વયં નો પ્રકાશ

નોંધ → પાંચ દેહમાં ચાસણી આકાર નિરાકાર રૂપે છે અને ચાસણી નું રૂપાન્તર પણ તે દેહો ના તત્વોના પ્રમાણે થાય છે. પાંચ દેહ સ્થૂળ રૂપે છે અને છઠ્ઠો દેહ જે છે. તે પાંચ દેહના શ્વાસરૂપે છે અને સાતમો દેહ છે. તે હુંકાર ભાવવાળો છે તેનો સાક્ષી નિજભાણ સ્વરૂપ અંશ છે. પ્રાણવ દેહમાં ચાસણી બીજક રૂપે છે.

પ્રકાશ બ્રહ્મ - માં સત્વના રૂપાન્તરવાળી ચાસણી બ્રહ્મમાં પરોવે છે. અને પ્રકાશ બ્રહ્મ - ભાવ રૂપ બને છે આ બ્રહ્મ ભાવરૂપે બનેલી ચાસણીને હવે ચાસણીની સંજ્ઞા આપી શકાય નહિ.

કારણ કે
તાત્પર્ય સમજવાનું છે કે બ્રહ્મની અંદર સદા અભાવ રૂપે આ ચાસણી પરીવર્તનને પામેલી હોવાથી બ્રહ્મભાવ રૂપે (બ્રહ્મ + અભાવ) આ ચાસણીનું પરિવર્તન રૂપાન્તર થયેલું છે.

નિજ ભાણ સ્વરૂપ અંશ

(૭)

દેહ
અંશને = અંશતત્વરૂપે શરીરનો સંજ્ઞા આપી છે. પણ તે તત્વ રહિત છે.

નિજભાણ સ્વરૂપ - અંશ
આ બ્રહ્મભાવને ભાવી રૂપે કેવલકર્તાનો નિજભાણ સ્વરૂપ અંશ શુન્યાકાશમાં રહીને આ બ્રહ્મમાં અભાવ રૂપે રહેલી તે અંશ ઉપર છલ્લો સ્પર્શ કર્યા સિવાય લે છે.

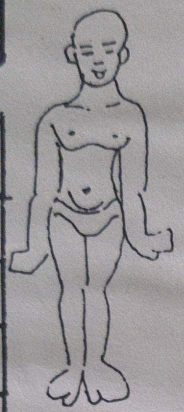
ચાસણીનું - પ્લાન

ભૂમિકા

૧	શુભેચ્છા	શુભ + ઈચ્છા = એટલે ચૈતન્ય સ્વરૂપાકારના જ્ઞાનની ઈચ્છા થવી તે
૨	સુવિચારણા	સુ = શુભ + વિચારણ = શુભ એટલે ચૈતન્ય સ્વરૂપ અને વિચારણા એટલે અંતઃકરણ દ્વારા વિચારણા કરવી તે
૩	તનુમાનસા	તનુ = શરીર + માનસા = એટલે મન = એટલે તનમન ઉપર અહંતા ધારણ કરી રહેનાર અહંકાર અંતઃકરણ છે તે
૪	સત્વાપતિ	ત્રણ ગુણ ગણના સત્વરૂપે અને પતિ એટલે - ચાર તત્વકારણ ગુણગણનાં પતિપણા રૂપે છે. તે
૫	અસમ શકિત	એટલે, સમ શકિત નહીં તે
૬	પ્રદાર્થ અંત ભાવની	તત્વ પ્રદાર્થનો અંત અને + તેનો અભાવની ભૂમિકા છે.
૭	તટસ્થ તુરીય - બ્રહ્મસંગી	તટસ્થ = ન્યારો - તુરીય — એટલે તુ એકલોજ વિજાતીયથી રહીત એટલે પ્રકાશ - બ્રહ્મથી અસંગ એટલે પ્રકાશ બ્રહ્મના સંગથી રહિત = ન્યારો

• પિંડના પાંચ તત્વ અને તેની માત્રા •

પંચ તત્વ	↔	પંચ માત્રા
૧ પૃથ્વીતત્વ	૧	ગંધ માત્રા
૨ જળ તત્વ	૨	રસ માત્રા
૩ અગ્નિતત્વ	૩	રૂપ માત્રા
૪ વાયુતત્વ	૪	સ્પર્શ માત્રા
૫ આકાશ તત્વ	૫	શબ્દ માત્રા

• બ્રહ્મ સૃષ્ટિના = હંસ સૃષ્ટિના પાંચ તત્વ પાંચ માત્રા • શુધ્ધ દ્વૈત તત્વો

	મહદ શુધ્ધ પાંચ તત્વો		મહદ શુધ્ધ પંચ માત્રા
૧	મહદ શુધ્ધ રજોગુણ	૧	મહદ અવ્યાકૃત શુધ્ધ અમીત માત્રા
૨	મહદ શુધ્ધ સત્વગુણ	૨	મહદ અવ્યાકૃત શુધ્ધ શાંત માત્રા
૩	મહદ શુધ્ધ તમોગુણ	૩	મહદ અવ્યાકૃત શુધ્ધ અશાંત માત્રા
૪	મહદ શુધ્ધ અવ્યાકૃત (આત્મા)	૪	મહદ અવ્યાકૃત શુધ્ધ અર્ધમાત્રા
૫	મહદ શુધ્ધ અવ્યાકૃત પુરુષ	૫	મહદ અવ્યાકૃત શુધ્ધ અમૃતામય ભાસ (પારખ ની માત્રા)

	તત્વ	વૈરાટ માના તત્વો		માત્રા
૧	નિરંજન તત્વ		૧	સત્વ શૂન્ય માત્રા
૨	અવ્યાકૃત તત્વ		૨	અર્ધમાત્રા
૩	તમોગુણ		૩	મકાર માત્રા
૪	સત્વગુણ		૪	ઉકાર માત્રા
૫	રજોગુણ		૫	અકાર માત્રા

	તત્વ	ચક્ર (સાત)	શરીરમાં સ્થાન	
૧	પૃથ્વી તત્વ	→ મુલાધાર ચક્ર	→ ગુદા સ્થાન	૧
૨	જલતત્વ	→ સ્વાધિષ્ઠાન ચક્ર	→ ગુહ્યેન્દ્રીય	૨
૩	અગ્નિ તત્વ	→ મણિપુર ચક્ર	→ નાભી સ્થાન	૩
૪	વાયુતત્વ	→ અનાહત ચક્ર	→ હૃદય સ્થાન	૪
૫	આકાશ તત્વ	→ વિશુધ્ધ ચક્ર	→ કંઠ સ્થાન	૫
૬	માયા-ઈશ્વર	→ આજ્ઞા ચક્ર	→ ભ્રકુટિ સ્થાન	૬
૭	પર બ્રહ્મ	→ સહસ્ત્રદળ કમળ	→ બ્રહ્મરંધ્ર (મસ્તક)	૭

		અંતઃકરણ	દેહ	તત્વોની ચલક
૧	અંકુર →	ચિદ	અંશ સ્વયં મેવ (શરીર)	→ વેડ્ઢાની ચલક
૨	નિજમન →	ચિદાભાસ	પ્રણવ દેહ	→ મહાતત્વની ચલક
૩		નચિંત	પરમ કારણ દેહ	→ જ્યોતિ ની ચલક
૪		ચિત્ત	મહાકારણ દેહ	→ ચ્યાર તત્વ કારણની ચલક
૫		અહંકાર	કારણ દેહ	→ તમો ગુણની ચલક
૬		બુદ્ધિ	સુક્ષ્મ દેહ	→ સત્વ ગુણ ની ચલક
૭	દ્વૈત →	મન	સ્થુલ દેહ	→ રજો ગુણ ની ચલક

પ્રથમ એક અદ્વૈત (અજન્મ)
દ્વૈત

સહીર ગતિ =

સ = પોતે (અંશ)

હીર = એટલે પોતાના સ્વભાવિય લક્ષણો
અકલ, આરત, સુરત
નરત ઐશ્વર્યતા ચૈતન્યતા

ગત = માયા – આ લક્ષણો થી માયા સહિર ગતિ વાળી થઈ – મુદ્દે માયા જડ છે.

અંકુર – ચેતન
બીજ – માયા – જડ
સત્વ અંકુર જડ
સહા = ૬ લક્ષણો ચૈતન્યના
પ્રણવ – જડ. બીજરૂપે
સત્વ – પ્રણવનું અંકુર જડ
(પ્રકાશ બ્રહ્મ) સ્વયં નો પ્રકાશ (જડ)

આઠ વૃતિ કર્તાની
૧ પ્રકાશ બ્રહ્મ વૃતિ ⑤ સજીવન વૃતિ
૨ સંગમ ભોગ વૃતિ ⑥ અંશ વૃતિ
૩ ઈચ્છાવર્તી
૪ ક્રીયા વૃતિ

ચાર સિદ્ધિ અંતઃકરણ

(૧) **પ્રથમ ચૈતન્યકારણ** → અંતઃકરણ સોહમ બ્રહ્મની ચલક રૂપે છે. પ્રાણતત્વની ચલક + પ્રકાશ બ્રહ્મ + સત્વ = સત્વ અંકુરની ચલક → આ ત્રણ બરાબર ચૈતન્યકારણ સિદ્ધિ અંતઃકરણ જે દરિયા સમાન કરવામાં આવે છે.

(૨) **કારણ અંતઃકરણ** → નિરંજન જ્યોતિ તત્વની ચલક ને કારણ સિદ્ધિ અંતઃકરણ કરેવામાં આવે છે.

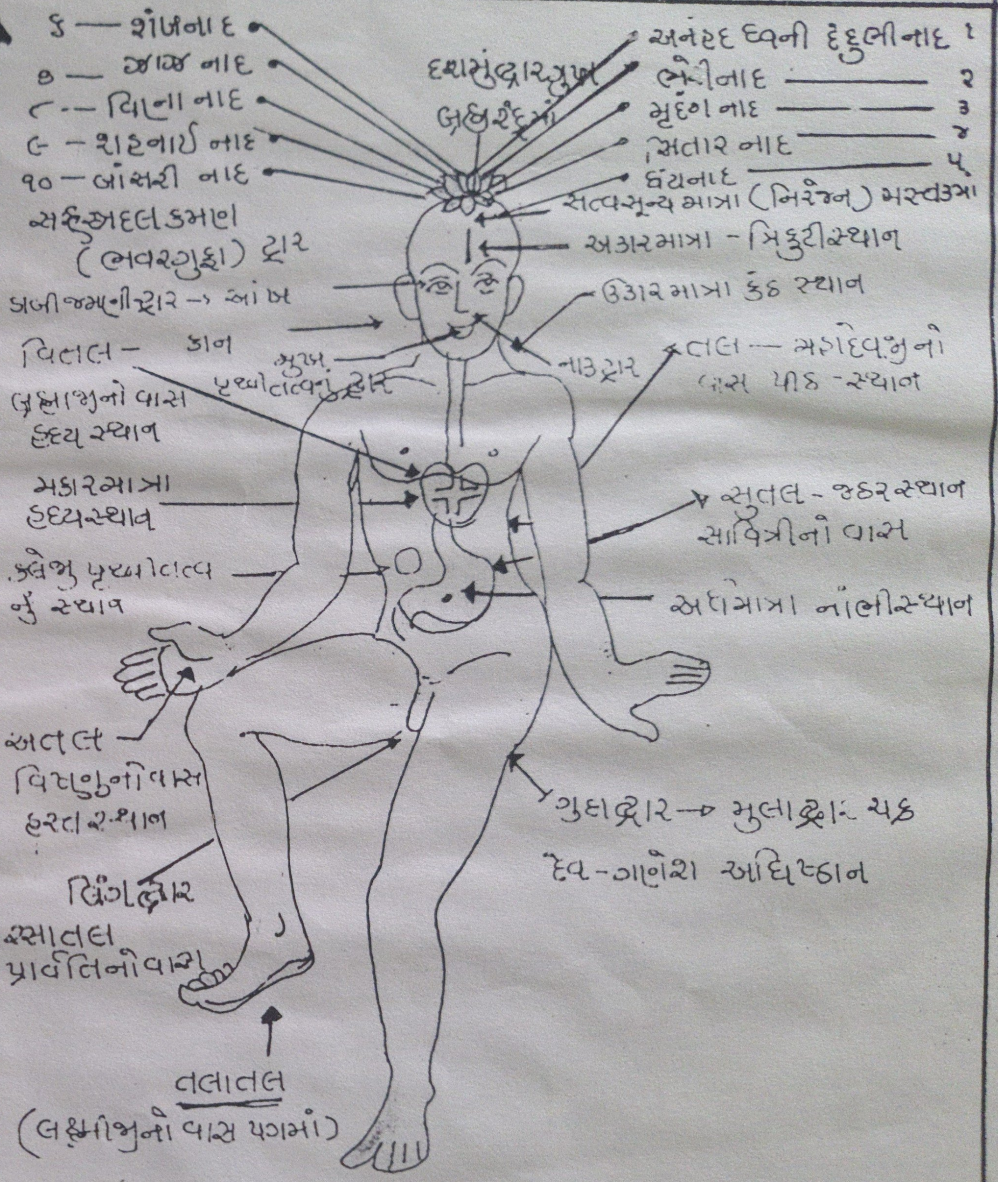
(૩) [redacted] **કારજ અંતઃકરણ** → અવ્યાકૃત તત્વ ... કારજ અંતઃકરણ કરેવામાં આવે છે.

(૪) **કાજ અંતઃકરણ** → ત્રણ ગુણોની ચલકને કાજ અંતઃકરણ કરેવામાં આવે છે. (૧) રજોગુણ (૨) સત્વગુણ (૩) તમોગુણ

અંતર ભાવ → કર્તાનો ભાવ પોતાનો અંતરમાં હોય તેને અંતરભાવ કહે છે

બાહ્ય ભાવ → જ્યારે કર્તાનોભાવ બાહ્યદૃષ્ટિ સાથે એકી કરણ વાળો થાય ત્યારે તેને બાહ્ય ભાવ કરેવાય.

ભાવનાનું સ્વરૂપ → જ્યારે વિજાતિય તત્વ તથા બ્રહ્મસાથે એકીકરણ વાળો થાય ત્યારે તેને ભાવનાનું સ્વરૂપ કરેવામાં આવે છે.

① મહદ્ સમાનજ્ઞાન સ્વરૂપ ⟶ સ્વયંકર્તા ⟶ મહાશૂન્યાવકાશ ⟶ સ્થાનિય

② નિજ ચૈતન ⟶ નિજજ્ઞાન સ્વરૂપ ⟶ અંશ ⟶ શૂન્યાવકાશ ⟶ સ્થાનિય

③ પ્રકાશ બ્રહ્મ ⟶ સ્વયં ચૈતન્યનો પ્રકાશછે. આમાજ આ વૈરાટ નો ઉદય અસ્ત થાયછે. (કર્તા) કરેછે.

④ પ્રકાશ બ્રહ્મ ⟶ પ્રકાશબ્રહ્મમાં જે સ્વયંની દ્રષ્ટિ પડી તેને દ્રષ્ટિની સંજ્ઞા આપવામાં આવેછે.

⑤ પ્રકાશ બ્રહ્મ ⟶ એ ગ્રાહક = માયા તત્વથી પર ચૈતન્ય પ્રકાશબ્રહ્મ છે.

⑥ ચક્ષુ સત્વ ⟶ આને અંકૂરી વૃત્તિ કહેવામાં આવે છે.

⑦ ચક્ષુ ⟶ એટલે ચૈતન્ય ચક્ષુ ⟶ ① નૂરતા ⟶ જે નૂરમાં તાકે તેને નૂરતા કરેછે.

ચક્ષુ = એટલે ચૈતન્ય અંકૂર — ② સૂરતા ⟶ સૂર = પ્રણવ પ્રણવમાં તાકવું તેને સૂરતા કહેછે.

સત્વ = જડ અંકૂર ૧ અનંગ - ૨ વર્ગજ્ઞાન ૩ કાળ = ત્રણ — ③ અકળ ⟶ જે બધાને કળી શકે તેને અકળ કહેવામાં આવે છે. (જડ તત્વ પ્રદાર્થ આને કળી શકે નહિ)

ચક્ષુ + સત્વ = ચક્ષુસત્વ — ④ આરત ⟶ એટલે ~~[illegible]~~ વિહવળતા ⟶ વિરહ વેદના

લક્ષણ - લ + અ + ક્ષ + ણ = લ = લહવું ઓળખવું — ⑤ ઐશ્વર્યતા ⟶ જે ચૈતન્યનો ભપકો

અ = એટલે નહિ — ⑥ ચૈતન્યતા ⟶ વ્યાપક ચેતના શક્તિ ⟶ આ છ લક્ષણો ચૈતન્ય

ક્ષ = નાશ ણ = આણી અણી — અંશના તથા મહદમાં કર્તાના

મહાતત્વ ⟶ પ્રકાશબ્રહ્મવૃત્તિ ના ત્રણ મહાતત્વ ① અવિકાશ ② વિકાશ ③ કુંભસ્થ મહાતત્વ

નિરંજન જ્યોતિ ⟶ આ મહાતત્વોને મહાની ઉપમા કેમ આપવામાં આવીછે? કારણકે ⟶ નિરંજન જ્યોતિનું કારણ રૂપ હોવાથી તેને મહાતત્વની ઉપમાં આપીછે નિરંજન = નિર = પ્રણવ અંજન = માયા = નિરંજન — નિર ⟶ પ્રણવરૂપી પાણીનો શ્વાસ બનાવ્યો અને અંજનરૂપી માયાના પાંચ શરીરો બનાવ્યા છે. ① સ્થૂલ ② સુક્ષ્મ ③ કારણ ④ મહાકારણદેહ ⑤ પરમકારણદેહ બનાવ્યા છે

અવ્યાકૃત માયા ⟶ અવ્યક્ત + કૃત = અવ્યાકૃત ⟶ અવ્યકત એટલે દ્રષ્ટિ ગોચર ના થાય તેવા અદ્રશ્ય તત્વ = નિરાકાર ○ કૃત ⟶ એટલે આકૃતિ વાળા અવ્યકત તત્વનું ⟶

→ વ્યક્ત સ્વરૂપને કૃત કરેવામાં આવે છે.

અવ્યાકૃત માયા

↓ ચાર મહતત્વ કારણ { → અવ્યાકૃત તત્વનું મહત્વ પણાને મહતત્વ કરેવામાં આવે છે (૧) મહ તત્વ ↓

(૨) આનંદતત્વ કારણ → માયાની સ્ફુરણાને આનંદ તત્વ (૨) આનંદ તત્વ કહેવામાં આવે છે.

(૧) મહતત્વ (૧)

↓

(૨) ધનંજય તત્વ (૩) → ધનંજયા = દાન + સંજય = ધન = દ્રવ્ય તત્વ → જે તત્વ સંભઈ જાય તેને ધનંજય તત્વ કહેવામાં આવે છે. આ ધનજય તત્વ એ આકાશમાં રહેલું માયાનું સ્વરૂપ છે. તે નીચેના તત્વોને સાંજુ નાખે છે.

(૧) આનંદ તત્વ માથી (માયાની સ્ફુરણાને આનંદ તત્વ કહેવામાં આવે છે.

↓

(૨) પ્રકૃતિ તત્વ → જે સ્ફુરણા પામેલું આનંદ તત્વ તે આકૃતિની અંદર આવે છે. એટલે તેની આકૃતિ બને છે. તેને પ્રકૃતિ તત્વ કરેવામાં આવે છે.

↓

ત્રણગુણ

(૧) રજો → પ્રકૃતિતત્વની જે રજ → તેને રજોગુણ → કરેવામાં આવે છે.

(૨) સત્વ → પ્રકૃતિ તત્વનું જે સત્વ → તેને સત્વગુણ → કરેવામાં આવે છે.

(૩) તમો → પ્રકૃતિ તત્વનું જે અજ્ઞાનમય અંધારાણું → તેને તમોગુણ કરેવામાં આવે છે.

ત્રણ ધનંજય તત્વ માંથી ત્રણગાન ગાન = દૂત અથવા પરિવાર સાથે અર્થ થાય છે.

(૧) અહંકારગાન → ધનંજય તત્વનો ગાન = દૂત માયાનું અલગપણું આમાયામાં ઉતરેલું છે. માટે અહંમ આકારે આ તત્વ હોવાથી આને અહંકારગાન કરેવામાં આવે છે.

(૨) સ્વાકાશગાન → ધનંજય તત્વની સ્ફુરણારૂપ આકાશની અંદર પ્રગટ થાય તેને સ્વાકાશગાન કરેવામાં આવે છે.

(૩) અચંત ગાન → કોઈપણ પ્રકારનું ચિંતવન રહીત હોવાથી આગાનને અચંતગાન કરેવામાં આવે છે.

રજોગુણ

પાંચ [redacted] અંશથી ઉત્પન્ન

પંચ જ્ઞાન ઈન્દ્રીય સત્વ ગુણાંશ

						તત્વ ની	મઝા
૧	શ્રવણ	આકાંક્ષા	→	કર્ણ ઈન્દ્રીય	→	આકાશ તત્વ	શબ્દ
૨	શિતોષ્ણ	આકાંક્ષા	→	ચર્મ ઈન્દ્રીય	→	વાયુ તત્વ	સ્પર્શ
૩	નિરીક્ષણ	આકાંક્ષા	→	ચક્ષુ ઈન્દ્રીય	→	અગ્નિ તત્વ	રૂપ
૪	ક્ષુધ્ધા તૃષા	આકાંક્ષા	→	જીહ્વા ઈન્દ્રીય	→	જલ તત્વ	રસ
૫	સુંગધ	આકાંક્ષા	→	નાસિકા ઈન્દ્રિય	→	પૃથ્વી તત્વ	ગંધ

પંચ કર્મેન્દ્રીય રજોગુણ અંશથી

						તત્વ ની મઝા	
૧	ઉચ્ચાર	આકાંક્ષા	→	મુખ ઈન્દ્રિય	→	આકાશ તત્વ	શબ્દમાત્રા
૨	ગ્રહણ	આકાંક્ષા	→	હાથ "	→	વાયુ "	સ્પર્શ "
૩	ગમન	આકાંક્ષા	→	પાદુ "	→	અગ્નિ "	રૂપ "
૪	વિષય	આકાંક્ષા	→	લિંગ "	→	જલ "	રસ "
૫	મળ વિસર્જન	આકાંક્ષા	→	ગુદા "	→	પૃથ્વી "	ગંધ "

અહંકારગણ → પંચ ભૂત - પંચ માત્રા
(૧) પૃથ્વી તત્વ (૨) જલ તત્વ (૩) અગ્નિતત્વ (૪) વાયુતત્વ (૫) આકાશતત્વ
(૧) ગંધ માત્રા (૨) રસમાત્રા (૩) રૂપ માત્રા (૪) સ્પર્શમાત્રા (૫) શબ્દમાત્રા
સ્વાકાગણ → ૫ સંભસકરણ ૫ વ્યવસ્થા
(૧) સમતા સંભસકરણ (૨) સંતોષ (૩) શીલ (૪) સહેજ (૫) શાંત
(૧) સામાન્ય વ્યવસ્થા (૨) કુંભ (૩) ગલિત (૪) ઉદાર (૫) સ્થિતિ
અચેતગણની દશભાવના → (૧) અટમભાવના (૨) સ્તંભ (૩) વિસર્જન (૪) નિદ્રા (૫) સંઘટમ (૬) અચેત (૭) ઉચ્ચાટ (૮) અભાવ (૯) મૌન (૧૦) અસામર્થ્યભાવના.

સ્થુલદેહની દશઈન્દ્રીયો રજોગુણની ઈચ્છા આકાંક્ષાથી.
૫ - કર્મ ઈન્દ્રીય → રજોગુણાથી ઉત્પન્ન
૫ - જ્ઞાનેંઈન્દ્રીય → સત્વગુણાંશ અંશથી ઉત્પન્ન

સત્વગુણ

સત્વગુણ → માયાનું એક સત્વ છે.
સત્વગુણનાં → (૫) અંતઃકરણ
સત્વગુણની → (૫) અવસ્થા

	અંતઃકરણ ૫	દેહ		અવસ્થા ૫	દેહ
૧	ચિત	પરમકારણ દેહ	૧	ઉનમુની	પરમકારણ
૨	ચિત્ત	મહાકારણ દેહ	૨	તુર્યા	મહાકારણ
૩	અહંકાર	કારણ દેહ	૩	સુષુપ્તા	કારણ દેહ
૪	બુદ્ધિ	સુક્ષ્મ દેહ	૪	સ્વપ્ન	સુક્ષ્મ દેહ
૫	મન	સ્થૂલ દેહ	૫	જાગ્રત	સ્થૂલ દેહ

તમોગુણ

તમોગુણના દશ કાળ

૧	કામના કાળ	૬	અકાળ કાળ
૨	પૃથક "	૭	આશ્ચર્ય કાળ
૩	અજ્ઞાન "	૮	રાગસ કાળ
૪	સ્વભાવ "	૯	વિપરીત કાળ
૫	દ્વૈષ કાળ	૧૦	વૃદ્ધિ અંતકાર

પંચ અંતઃકરણની વ્યાખ્યા — સમજુતિ સાત અંતઃકરણ

(૧) **ચિદ** → અંત = કિરણ કરણ = જ્ઞાનનુ સાધન ચિદ = અંકૂર = સત્વ અને અતઃ = કિરણની ચમક કારણ = જ્ઞાનનું સાધન એટલે નિજભાણ સ્વરૂપ અંશની કિરણ રૂપ સ્વજાણભાણ નૈન = દૃષ્ટિ ને ધારણ કરનાર સત્વની જે ચલક તે કરણરૂપે એટલે જ્ઞાનના સાધનરૂપે ગણાયછે. આ ચક્ષુસત્વની ચલક છે. (દેર સાતમાં અંશ સ્વયં મેવ શરી) નું અંતઃકરણ — ચિદ = ચૈતન્ય અંકૂર

(૨) **ચિદાભાસ અંતઃકરણ** → નિજમન અને પ્રાણવદેદ મહાતત્વની ચલક મહાતત્વોની જે ચલક — ચાકાર તે ઉપરના ચિદ અંતઃકરણ ચલક અંશના કિરણની ચમક આ બન્નેના ભાસને ધારણ કરનાર સાધનને ચિદાભાસ અંતઃકરણ કહેવામાં આવેછે.

(૩) **અચિંત અંતઃકરણ** → આકાશ તત્વના પરમ કારણ દેહનું અંતઃકરણ હોઈ નિરંજનજ્યોતિતત્વની ચલક અને અવ્યાકૃત તત્વની ચલક આ બન્નો ચલક સ્થિર હોઈ આ અચિંત અંતઃકરણ નીચેના ચારે અંતઃકરણ જેવું ચિંતવન ગતિવાળું નથી

(૪) **ચિત્ત અંતઃકરણ** → ચિત = ચિંતવન કરે તેવું એટલે ચારે મહાતત્વોના જૂથનૈરૂપે જે મહાકારણદેહછે. તે ચારે મહતત્વ કારણની ચલકને ઉપરના અંતઃકરણો એ ધારણ કરવાથી ચલાયમાન ચિંતવન વાળું થયું છે.

(૫) **અહંકાર અંતઃકરણ** → અહમ = અહંમભાવ — કાર = તેરૂપ થઈજવું એટલે કારણદેહના તમોગુણ અને અગ્નિતત્વની ચલક ને ઉપરના અંતઃકરણો એ ધારણકરવાથી અહમપણાની વૃદ્ધિ થવી તેને અહંકાર અંતઃકરણ કહેવાય છે.

(૬) **બુદ્ધિ અંતઃકરણ** → બુદ્ધ્યતે ઇ — બુદ્ધિ અંતઃકરણ સુક્ષ્મદેહનું પ્રધાન અંતઃકરણ ગણાતું હોઈ બુધ્ધ એટલે નિશ્ચાત્મક નિર્ણય કરનાર છે. કારણકે અહિં આ બુદ્ધિ અંતઃકરણ જે સત્વગુણની ચલક અને જલતત્વની ચલક ને ઉપરના અંતઃકરણો એ ધારણ કરેછે.

(૭) **મન અંતઃકરણ** → આ દ્વૈતમન અંતઃકરણ સ્થૂલદેહાકાર પૃથ્વીતત્વની ચલક ને ઉપરના અંતઃકરણો એ ધારણ કરવાથી આ ઉપરોક્ત અંતઃકરણોની વૃતિ સ્થુલાકાર = દેહાધ્યાસ વાળી થવાથી સ્થૂલદેહમાં રમણ કરવાની ગતિરૂપે જે અંતઃકરણોની વૃતિને દ્વૈતમનની ઉપમા કે સંજ્ઞા આપવામાં આવેછે.

ઉપજાણ

● પ્રથમ મહદ્ સમાણજાણ સ્વરૂપ → ની અંતર વૃતિમાંથી એક અદ્વૈત ઉપજાણ અણચિંતવી અચાનક ઉદ્ભવી આ ઉપજાણને ઉદ્ભવવાનું કારણ → એક કલ્પ ભરનો સમય ગણાય છે

ઉપજાણ ઉપજવાનું કારણ → એક કલ્પભરનો સમય.

● હવે જે પ્રથમ અચાનક મહદ્ સમાણજાણ સ્વરૂપની અંતર વૃતિમાંથી જે અણચિંતવી અચાનક આ અદ્વૈત ઉપજાણ ઉપજ્યું તે અદ્વૈત ઉપજાણ ગણાય છે કેમકે તે ઉપજાણ એ મહદ્ સમાણજાણ સ્વરૂપનું એક ચૈતન્ય ચિંતવન છે. ● પરંતુ તે ચૈતન્ય ચિંતવનમાં સાક્ષીદ્રષ્ટા પણાનું લક્ષણ નથી તેથી આ ચૈતન્ય ચિંતવનને સ્વજાતિય કહેવાય નહિં.

મહદ્ સમાણજાણ સ્વરૂપની અંતરવૃતિમાંથી જે અદ્વૈત ઉપજાણ ઉપજ્યું તેને મહદ્ સમાણજાણ સ્વરૂપે પોતાના અંતરનૈનથી જાણી અને બાહ્ય નૈનથી જોઈ તેના પર અંતર બાહ્યનૈન પર ભાવ ધારણ કરી તેને અંતર—ભાવ— અને બાહ્યભાવ કરવામાં આવે છે. આટલું મળી એક અદ્વૈત ઉપજાણ કરવામાં આવે છે.

● હવે. આ અદ્વૈત ઉપજાણમાં સ્વકર્તા (મહદ્ સમાણ જાણ સ્વરૂપ ની અજમાલ વૃધ્ધિ = બરાબર ((૧) સુરતા (૨) નુરતા (૩) અક્કલ (૪) આરત (૫) ઐશ્વર્યતા (૬) ચૈતન્યતા) આ છ હરકમો મળીને અજમાલ વૃધ્ધિ કરવામાં આવે છે. તે અજમાલ વૃધ્ધિ ઉપરોક્ત અદ્વૈત ઉપજાણમાં મળવાથી

● → **દ્વૈત ઉપજાણ થઈ** . ↓ **ઉપજાણનો અંશ (જડ)**

● ⟹ મહદ્ સમાણજાણ સ્વરૂપનું ચૈતન્ય ચિંતવન એ ઉપજાણનું મૂળ સ્વરૂપ છે. તેવીજ રીતે નિજજાણ સ્વરૂપ અંશનું ચૈતન્ય ચિંતવન તેને અલ્પ ઉપજાણ કરવામાં આવે છે.

આ ઉપજાણ મહદ્ સમાણજાણમાં અને નિજ જાણસ્વરૂપ અંશમાં પણ ઓતપ્રોત રહેલી છે. પણ મિસરીવત્ નથી.

પંચ — અવસ્થાઓ — તેકયાકયાં સ્થાનમાં કઈ કઈ અવસ્થા ભોગવે છે.

૧	નેત્ર સ્થાને	→	જાગ્રત અવસ્થા ભોગવે છે.
૨	કંઠ સ્થાને	→	સ્વપ્ન અવસ્થા ભોગવે છે.
૩	હૃદયસ્થાને	→	સુષુપ્તિ અવસ્થા ભોગવે છે.
૪	નાભીસ્થાને	→	તુર્યા અવસ્થા ભોગવે છે.
૫	બ્રહ્મરંધ્ર	→	ઉન્મુની અવસ્થા ભોગવે છે.

પાંચ તત્વના પાંચ સુક્ષ્મ પ્રાણાયમ તે પાંચ પ્રાણવાયુ જાણવા

૧	પૃથ્વીતત્વનો	→	અપાન વાયુ
૨	જળતત્વનો	→	પ્રાણવાયુ
૩	અગ્નિતત્વનો	→	ઉદાન વાયુ
૪	વાયુતત્વનો	→	વ્યાન વાયુ
૫	આકાશતત્વનો	→	સમાન વાયુ

આ પંચતત્વના પંચ પ્રાણાયમ તે પાંચ તત્વોના મૂકાતા શ્વાસના પ્રાણાયમ જાણવા

સોહમ્ સ્વાસા સ્વસમહી । પ્રણવ પ્રાહ્લમ્ જેહ ॥
અખિલ લોક અંતરજપ । શ્રી વેદ પંચમ તેહ ॥

આદિ, સકલ, સ્વરાજ, કરૂણેશ, કૈવલ કર્તા ત્વં નમામિ.

હવે પાંચ તત્વના લેવાતા શ્વાસના પાંચ પ્રાણાયમના પાંચ ઉપશમ વાયુ જાણવા

૧	પૃથ્વીતત્વ	નો →	કૂર્મ ઉપશમવાયુ
૨	જળતત્વ	નો →	કક્કલ ઉપશમ "
૩	અગ્નિતત્વ	નો →	દેવદત " "
૪	વાયુતત્વ	નો →	નાગ વાયુ " "
૫	આકાશતત્વ	નો →	ધનંજય વાયુ " "

ચોપાઈ

૧ પિંડ બ્રહ્માંડકે બીચ ઘર સ્વર સદ,
તા મધ્યે અરસતુ દરશ દેવા ॥

૨ મહદ અંશ મહારાજકે જનીત ભયે સો ભલ,
સો જનીત કે જનન સો આપે કૈવલ ॥

૩ બ્રહ્મવેલા જુગમે જનજેતા જીસું વ્યાપક વિત્ત થાના;
કહે કુબેર પેર વિત્ત, તારન સો પતિ પરમ અયાના ॥

૪ આદ્ય પુરૂષ અગમ ઘરકેરી, મોહે બતાવો નિશાની.
તત્વ વિવેક શોધ કરી સમજાવો, તબ માનું સાચા જ્ઞાની ॥

૫ પાંચ તત્વ તત્વમાં મૂકો મનમૂકો ચેતન માંહી.
છતે પીંડે સોહ્ય વરેંચો, ફીર ઉદર મે નાહી. ॥

૬ સોહંગ સાહેબ નામ હમારા, નિજ કૈવલ પદ વાસી. ।

પંચમ શ્વસંવેદ → જે જે મહાપુરૂષો થયા તેતે મહાપુરૂષો બાહ્યવૃત્તિનો ત્યાગકરી અંતરવૃત્તિ માંહે સ્થિર થયા તે અંતરવૃત્તિનો જે લક્ષ (સોહંમ પ્રાણવ), તેનુ નામજ પંચમ શ્વસંવેદ છે. બ્રહ્માંભરના ભૌતિક પંચતત્વો ધારોની આધ લઈ તે ત્રામના અંતરપટમાં સોહંગ પ્રાણવ રહેલો છે. આ જે સોહંમ પ્રાણવ તેનુ નામજ પંચમ શ્વસંવેદ છે. આ પ્રાણવમાં સંપૂર્ણ વિભૂતિઓ રહેલી છે પણ મહાન સમર્થ સદ્ગુરૂ સિવાય તે વિભૂતિઓને કોઈ બહાર કાઢી શકે તેમનથી.

(૫૨) અક્ષરની ઉત્પતિનું કારણ સોહંગપ્રાણ છે. અને તે અક્ષરો વડે ચારવેદની રચના આદિપુરૂષે કરીછે. આચાર વેદ વડે સમસ્ત જગતનું બંધારણ થયેલું છે. તે અંદર આજગતમાં નીતિ નિયમથી કેવીરીતે વર્તવું તેનું પ્રતિપાદન કરેલું છે. પણ જેણે ભવ પારંગત થવું હોય તેને આ સોહંમ પ્રાણવ લક્ષમાં સ્થિર થયા સિવાય અને આપનપુનો (પોતાના સ્વરૂપનો) અનુભવ થયા સિવાય પતિપદ (કૈવલ) નો અનુભવ થતો નથી. અને આ અનુભવસિવાય અંશો (જગતના જીવો) ભવપારંગત થતા નથી આ અંશોને ભવપારંગત થવામાટે જ પરમગુરૂ એ આ પંચમ શ્વસંવેદની ગ્રંથની રચના કરી લક્ષ (સોહંગપ્રાણવનો) નું વર્ણન જણાવ્યું છે. આ લક્ષ બહાર દેખાવના ત્યાગથી નવપ્રકારની ભક્તિથી પ્રાપ્ત થાય તેમ નથી. પણ પરમગુરૂએ જે લક્ષ આ પંચમ શ્વસંવેદ માં સમજાવ્યો છે. (સતકૈવલ)

O ——— OOO ——— O ——— O

વેદમત પ્રમાણે → શરીરમાં રહેલા વ્યાપક ચેતનને આત્મા કહેવામાં આવેછે.

પરમગુરૂ ના ન્યાયે → જ્યારે પરમગુરૂ આત્મા જેને કહે છે. તે સોહંમ પ્રાણવ અને તેમા રહેલું વ્યાપક ચેતન (સત્તાચેતન) આ બે મળીને આત્મા કહેવામાં આવે છે. આત્મા જડ છે. પણ તેનામાં જાણપણું ન હોવાથી તેને જડની તથા શુદ્ધ પણાની સંજ્ઞા આપવામાં આવીછે. આ પરમ કૃપાળુ પરમગુરૂ (ના ન્યાયે). જ્યારે વેદાંત ન્યાયે આ વ્યાપક ચેતન આત્માને સાક્ષી દ્રષ્ટા કહેવામાં આવેછે.

માયા → માયાનું છેલ્લું અવશેષ વ્યાપક સ્વરૂપ પ્રકાશ-બ્રહ્મની અંદર વ્યાપક રીતે લીન થઈને રહેલું છે. માયાનો નાશ થતો નથી પણ માયા એ પરીણામ વાળી વસ્તુ છે. તેનો અત્યંત નાશ કહેવાય નહિ.

પ્રલય → પ્ર+લય= પ્રલય પ્ર = પ્રકૃતિ — લય એટલે કાર્ય કારણ રૂપે એક બ્રહ્મમાં લય પામવું તેને પ્રલય કરેવામાં આવે છે. પ્રલય પૃથ્વી થી લઈ સત્વ = અંકૂર સુધીનો થાય છે.

લય ફક્ત (૩) વસ્તુનો થતો નથી (૧) મરદ શુન્ય (૨) પ્રકાશ બ્રહ્મ (૩) મરદ સ્માણભાણ સ્વરૂપ = સ્વયં કર્તા)

વ્યષ્ટી પિંડ → એટલે પ્રત્યેક વ્યકિતને વ્યષ્ટિ કરેવામાં આવે છે. જડ કે ચેતન

સમૃષ્ટિ → એટલે વૃષ્ટિ સમુહને સમૃષ્ટિ કરેવામાં આવે છે.

નિરાકાર → જે સ્વસંવેદ બ્રહ્મ — જે નિરાકાર તત્વ નિરાકાર તત્વની ભૂમિકા → પ્રકાશ બ્રહ્મ અને પ્રકાશ બ્રહ્મમાંથી નિરાકાર તત્વનો અનુક્રમે ઉદય થાય છે અને તે સકર્તા પાત કરે છે.

આ નિરાકાર તત્વમાંથી સકર્તા એક બીજા તત્વોની વિભાગી મેળવણી કરીને સમૃષ્ટિની રચના પહેલા કરે છે. અને આ સમૃષ્ટિમાં વ્યષ્ટિ પિંડોની રચના તેમા કરે છે. લઘુ દિર્ઘ આધારે સકર્તા પિંડોની રચના સમૃષ્ટિમાં કરે છે પણ પ્રકાશ બ્રહ્મમાં કરતા નથી પણ નિરાકાર તત્વોનો ઉદય અનુક્રમે પ્રકાશ બ્રહ્મમાંથી કરે છે. અને નિરાકાર તત્વની વિભાગોનું મિશ્રણ કરીને બ્રહ્મમાં સમૃષ્ટિની રચના કરે છે. અને સમૃષ્ટિની રચનામાં વ્યષ્ટિ પિંડોની રચના કરે છે. જેવા કે લક્ષ ચૌર્યાશી ઘાટાની

નિજભાણ સ્વરૂપ ચૈતન્ય અંશનું લક્ષ → જ્યારે વૃધ્ધિ પામેલા અને જીવીત થયેલા તત્વોને અથવા સમુહને શરીરોને જાણવું અને જોવું - ઓળખવું આ લક્ષણો નિજભાણ સ્વરૂપ ચૈતન્ય અંશના છે.

વ્યાપક ચેતન નું લક્ષણ → જે જડ તત્વોને જીવીત કરે અને વૃધ્ધિ કરે આ વ્યાપક ચેતનનું લક્ષણ છે.

ચૈતન્ય વૃતિ → ને આવક જાવક નથી પણ માયાવી તત્વ પ્રદાની આવક જાવક છે. અંશનો ભાવ → તત્વ પ્રદાર્થ તત્વ પ્રદાર્થની આવક જાવક છે. અંશનો ભાવ તત્વરૂપ થવાથી બંધન વાળી થઈ ભાવ ભીજાયો તત્વોમાં મોટે વૃતિ પકડે છે. જ્યારે અંશનો ભાવ તત્વોથી વિમુખ થાય ત્યારે આ વૃતિની પકડ છૂટી જશે આ વૃતિ શરીરમાં વ્યાપક છે. (પ્રાણવમાં સમજવાનું) અને પ્રાણવ શરીરની અંદર વ્યાપક છે.

○ પ્રકાશ બ્રહ્મમાં → અંશની દૃષ્ટિ જ છે. ઉત્પતિ સ્થિતિ અને લય વાળા તત્વોમાં સાથે સંજોગવાળી દૃષ્ટિ થવાથી તેને ○ વૃત્તિ ⇒ ની સંજ્ઞા આપવામાં આવે છે.

○ બ્રહ્મ → અદ્વૈત છે. અંશ એ અદ્વૈતાતીત છે. અને મહદસમાન જ્ઞાનસ્વરૂપ – સ્વકર્તા અદ્વૈતાતીત થી અતિત છે.

ચાર ખાણી નાનામ

1. જરાયુજ ખાણ → જેટલા ઓળ ની અંદર ઘાટ બને તેને જરાયુજ જાતિ કહેવામાં આવે છે.
2. સ્વેદજ ખાણ → પરસેવામાંથી ઉત્પન્ન થયેલી જાતી તે સ્વેદજ જાતિ કહેવામાં આવે છે.
3. ઈંડજ ખાણ → જેટલા ઈંડામાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. તેને ઈંડજ જાતિ કહેવામાં આવે છે.
4. ઉદ્‌ભીજ ખાણ → પૃથ્વીમાંથી બીજનો ઉદ્‌ભવ થઈ ને જે વૃક્ષ જાતિ (સ્થાવર) બને છે તેને ઉદ્‌ભીજ ખાણ કહે છે.

○ વૈરાટ ના → તત્વોની અંદર વ્યાપક ચેતન સત્તા હોય.

○ વૈરાટ માં → કર્તાની વ્યાપક ચેતનસત્તા છે. પણ → સર્વજ્ઞ ગતિ નથી
વેજ પિંડના શુન્યાવકાશમાં કર્તાનો (અંશ) હોય અને ○ મહદ શુન્યાવકાશમાં સ્વકર્તાનું નિવાસસ્થાન છે.

○ વૈરાટ → એ કર્તાનું કૃત છે. તો કૃતમાં (વ્યાપક ચેતન સત્તા) જ હોય.
કૃતરૂપિ વૈરાટ ઈંડના → શુન્યાવકાશમાં કર્તાની સર્વજ્ઞ ગતિ છે. આજ વૈરાટમાં લક્ષ ચૌર્યાસી પિંડો છે. તે પિંડોની અંદર રહેલા શુન્યાવકાશમાં કર્તાના (અંશો) બિરાજમાન છે.

બ્રહ્માંડ → બ્રહ્મ + અંડ = બ્રહ્માંડ

એટલે વૈરાટ = ઈંડ વૈરાટ એ માયાનું બનેલું છે.

પ્રકાશ બ્રહ્મ ભૂમિકા — વૈરાટમાં પિંડોનો ઉદય અસ્ત થાય છે. વ્યષ્ટિ = પિંડ = એકજ

પ્રકાશ એ ચૈતન્યનો પ્રકાશ છે. — સમષ્ટિ એટલે → બ્રહ્માંડ = વૈરાટ

(પ્રકાશ બ્રહ્મ)
અને તેમાજ વૈરાટનો ઉદય અસ્ત થાય છે.

- સંકલ્પ → સં — બરાબર સ્ફુરણા કરવાની ચૈતન્ય શક્તિ (સંવેદન શક્તિ)
  અને આ સંવેદન શક્તિ એક કલ્પ પર્યન્ત ચાલુ જ રહે છે. આજ સંવેદન શક્તિ પ્રકાશ બ્રહ્મમાં તત્વોનો ઉદય કરે છે. વિસર્જન પણ એજ કરે છે. સંકલ્પ એ સહર્તાની એક કલ્પ ભર સુધી સ્ફુરાયમાન કરવાની શક્તિ છે.
- સંકલ્પી → નો સંકલ્પ છે. (શુદ્ધ સંકલ્પ) ચેતનનો = હરી = સોઽહમ પ્રણવ - પરમાત્મા — સોઽહમ પ્રણવ હર = શ્વાસ (
  ચૈતન લહરી = સોઽહમ પ્રણવ **પરિક્રમા = પર + ઈ + ક્રમા = આ (પરિક્રમા)** (પુરુષ પ્રકૃતિને લાગુ પડે છે.
- અલ્પ હંગ → હ + અંગ = બરાબર હંગ
- હું → તે અંશની જાણનો → એક હુંકાર છે તે જાણનો અથવા નિજ જાણ સ્વરૂપ અંશનો અહંમ છે.
  - સજાણુ જાણ વૃતિ → તે નિજ જાણ સ્વરૂપની એક ચૈતન્ય વૃતિ
- અહંગ → છે. એ નિજ જાણ સ્વરૂપ અંશનો એક ભાવ છે.
- હુંકાર + ભાવ → આ બન્ને નિજ જાણ સ્વરૂપના લક્ષણ છે. પણ તે બન્ને લક્ષણોમાં દ્રષ્ટાપણા તેજ સાક્ષી પણાનો અભાવ છે.
- સજાણ જાણ વૃતિમાં → સાક્ષી દ્રશ્યપણું છે. ભાવનો મુકામ જાણમાં હોય અને હુંકારનો મુકામ જાણમાં હોય
- જાણ → અંશ — આ અંશનો મુકામ શુન્યાવકાશમાં હોય
- મહદ હંગ → મહદનો હુંકાર છે. માટેજ મહદ હંગ કહેવાય છે. હુંકાર એ આ મહદ સજાણ સ્વરૂપનોજ છે. મ + હંગ = મહદહંગ
  પિંડ બ્રહ્માંડના ભેદ કરી સર્વજ્ઞ અને અલ્પજ્ઞ હંગ કહેવામાં આવે છે સર્વજ્ઞ = સર્વ + જ્ઞા = જાણવું
  સર્વ = માયિક તત્વજ વૈરાટના તત્વ સામગ્રીને જાણવું

> મહદ અંશ મહારાજ કે, જનીત ભયે સો ભલા
> સો જનીત હે મનન, સો આપે કેવલ ।।

શબ્દોના અર્થ — ભલા = ભલીરીતે મહારાજ — મહદ અજાણ સ્વરૂપ = સકર્તા પોતે
જનીત = પ્રગટ થવું

ટીકા → સકર્તા સતકેવલના મહદ અંશ એટલે પ્રકાશબ્રહ્મની અંદર વ્યાપક વિભૂતિની અંદર રહેલા શુન્યાકાશમાં — જેઆણ સ્વરૂપ છે તેને મહદ અંશ કહેવામાં આવે છે. જ્યારે વ્યાપક વિભૂતિનું જે શરીર પ્રગટ કર્યું તેની અંદર રહેલા શુન્યાઆકાશમાં ની અંદર જે આણ સ્વરૂપ પ્રગટ રહેલું છે તે મહદ અજાણ આણ સ્વરૂપ સાથે ઐક્યતાવાળું છે. તેને પરમ વિશેષ અંશ કહેવામાં આવે છે.

○ બ્રહ્મરંધ્ર ⟶ જે બ્રહ્મ છે તે અંશનો પ્રકાશ છે. અને તે વ્યાપક છે. એટલે પિંડની અંદર જે અને બહાર આરપાર વ્યાપી રહેલ છે. પિંડ બ્રહ્માંડમાં આરપાર વ્યાપી રહેલ છે.

○ રંરંકાર પ્રાણવ ⟶ ૧ પ્રાણવતત્વ + નિરંજનજ્યોતિ ⟶ નિરંજનનો રેચક શ્વાસ તે નરમ છે જ્યારે અવ્યાકૃત તત્વનો લેવાતો શ્વાસ પુરક કડો છે નિરંજન જ્યોતિતત્વનો જે સ્પર્શવાળો પ્રાણવ થયો અને જ્યોતિની અંદર વ્યાપીજઈને જે પ્રાણવ પ્રગટ થયો તેનું નામ રંરંકાર પ્રાણવ રં+ધ્ર = રંધ્ર ધ્ર એટલે ધુજારી ઓજ રં = રંરંકાર પ્રાણવ
નિરંજન જ્યોતિની ઉત્પતિ → પ્રાણવ તત્વમાંથી હોવાથી પ્રાણવ તત્વની ગ્રંથી નિરંજન જ્યોતિ સાથે બાંધવામાં આવી છે. તેનું કારણ એ છે કે પ્રાણવમાંથીજ નિરંજન જ્યોતિની ઉત્પતિ થયેલી છે. તેથી તે પ્રાણવની ગ્રંથી બાધની પ્રથમ શ્રેણીનું તત્વ અધિકારી તત્વ છે. આ સિવાય બીજા સાથે ગાંઠ વાગે નહિ (વિકાશ તત્વની ગાંઠ નિરંજનતત્વ સાથે) અને અવિકાસની ગાંઠ અવ્યાકૃત તત્વ સાથે મારી આ પ્રાણવ, શરીરને પ્રુષ્ટ કરવામાં અવિકાશ છે.
પ્રાણવ વ્યાપક નથી તેમજ પ્રકાશબ્રહ્મની અજાતી નથી પણ બ્રહ્મ વ્યાપક છે.

○ સંધી = જોડાણ

○ પિંડ બ્રહ્માંડકે બીચ ઘર સ્વર સદ ।। તા મધ્યે અરસતુ દરશ દેવા ।।

શબ્દાર્થ — પિંડ = વ્યષ્ટિ બ્રહ્માંડ = સમષ્ટિ બીચ = મધ્યે ઘર = અગાધગતિ સ્વર = પ્રાણવ સદ = સહજ તામધ્યે = બ્રહ્મમાં અરસતુ = અંતરીક્ષ શુન્યાવકાશમાં દરશ = દેખાવું દેવા = ઈશ — ટીકા → વ્યષ્ટિ સમષ્ટિની મધ્યે જે પ્રાણવ રહેલ છે. તે ઘર પ્રકાશ બ્રહ્મ છે. તે પ્રકાશબ્રહ્મ મધ્યે શુન્યાવકાશમાં અંતરીક્ષ નિજઆણસ્વરૂપ અંશ = નિરાણદેવ પ્રગટ છે.

કરૂણાસાગર = વિભૂતિ અને તે જડવસ્તુ છે. વિવિશેષ = ભૂત = તત્વ એટલે તત્વના સત્વ = અંકૂર (જડ) ને વિભૂતિ કહેવામાં આવે છે.

પ્રણવનું અંકૂર ત્રણછે. યક્ષસત્વ ① અનંગ જિલાવટ કરે → જીલાવટને છેકે જ્યાંએ પરોયાડે તે કર્ણશાન ② અને માશ પ્રત્રાડે તે
કાળ યક્ષ સત્વ. ③

પિંડ → એ જીવ સૃષ્ટિ   વૈરાટ   છે તે ઈશ્વરી સૃષ્ટિ (નિરંજન સુધી હદ)

હિવ્ય તત્વોની જે સૃષ્ટિ છે તે હંસ સૃષ્ટિ (બ્રહ્મ સુધી)

અંશ = નિજ્ભાણસ્વરૂપ   અંશ એટલે હુંકાર રહિત = શુધ્ધ   હંસપુરૂષ = હુંકાર સહિત

○ —— ખટદર્શી સિધ્ધાંત ની હદ -- વિષે વર્ણન —— ○

① કુળ દર્શી → પુરૂષોની હદ (ગતિની) → કુળના દેવ સુધી (પોતાની જ્ઞાતીમાં) (દ્રઢ વિશ્વાસ હોય)

② આહાર દર્શી → પુરૂષોની ગતિની હદ → આહારની હદ સુધી (પ્રાણવ) હું પોતે પ્રાણવાયું છું એવી દ્રઢતા અને
સર્વમાં પ્રાણ સર્વસ્વ છે. (પ્રાણનો આહાર)

③ દેવ દર્શી → પુરૂષોની ગતિની હદ → ત્રણ ગુણના દેવ સુધી ૧ રજોગુણ (બ્રહ્મા) ૨ સત્વગુણ (વિષ્ણુ) ③ તમોગુણ (શંકર)

④ પ્રકૃતિ દર્શી → પુરૂષોની ગતિની હદ → ઈન્દ્રિયો - અંતઃકરણ - પંચભૂત સુધીની સમજણ (સાડાત્રણ હાથના શરીરવાળો)
શક્તિ સુધી (માયાના ઉપાસક જુવો → હું તથા જગત માત્ર વિષયથી
ઉત્પન્ન થયેલા છે. તે સિવાય ઉત્પતિ નથી.

⑤ જીવ દર્શી → પુરૂષોની ગતિની હદ → સત્ય જ્યોતિ નારાયણ (આનાથી ઉપરના ચાર નું જ્ઞાન ઉતરતું છે.)

⑥ આત્મ દર્શી → પુરૂષોની ગતિની હદ → બ્રહ્મ સુધી (હું બ્રહ્મ છું)

⑦ નિજ દર્શી → અંશોની હદ બ્રહ્મથીપર   (કેવલકર્તા સાથે) છેલ્લી હદ (પરમગુરૂના ન્યાયે)
આનાથી ઉપરના ખટદર્શી નું જ્ઞાન કર્તાના કતસુધી છે.
અને ઉતરતું છે. -
(પતિપદ અને આપનપું) નિજ દર્શી = નિજભાણસ્વરૂપ અંશ.

રમેતીરામ

○ પ્રકાશબ્રહ્મ → માંથી પ્રથમ એક મહાન અંકુરનો પ્રસવ થયો. તેનામ (સત્વ અંકુર) આ અંકુર પ્રકાશબ્રહ્મમાં થીજ ઉદ્ભવેલું છે.

↓

○ સત્વ અંકુર → અનંગ - વર્ણશાન. કાળ ચક્રસત્વ (પ્રાણવનું અંકુર)

○ મહતત્વ → પ્રાણવ તત્વ (વિકાસ, અવિકાસ, કુંભસ્થ) (પ્રાણવ બીજક રૂપે.)

↓

○ નિરંજનતત્વ → પ્રાણવ તત્વ + નિરંજનતત્વ = આ બન્ને મળી રેચક શ્વાસ થયો જેને રકાર પ્રાણવ કરેવામાં આવે છે

↓

○ અવ્યાકૃત તત્વ → પ્રાણવ તત્વ + નિરંજનતત્વ + અવ્યાકૃત તત્વ આ ત્રણે મળીને મકાર પ્રાણવ થયો જેમે પૂરક સ્વર કે શ્વાસ કરેવામાં આવે છે. એટલે

(રામ) → આ અડા અક્ષરને **એટલે રકાર પ્રાણવ અને મકાર પ્રાણવ આ બન્ને ભેગા થવાથી** (રામ) શબ્દ બન્યો

આ રકાર અને મકાર આ બન્ને પ્રાણવનું સ્થાન (પરમકારણદેહ) માં આવેલું હોય તે રમેતીરામ પ્રાણવ પરમકારણદેહ થી લઈ - સ્થૂલદેહ પર્યંત ૭૨૦૦૦ હજાર નાડીઓની અંદર રમેતીરામ રૂપે વરન કરી રહેલો છે. તેથી તેને રમેતીરામ કરેવામાં આવે છે. પરંતું આ રકાર - મકાર પ્રાણવ જડ છે. તેને ચૈતન્યવસ્તું કરેવામાં આવતી નથી. પરંતું નિજઆણ સ્વરૂપ અંશની વ્યાપક ચેતન સતાએ કરીને આ પ્રાણવ ચૈતન્ય થયેલા છે. તે ચૈતન્ય પ્રાણવ પાંચે શરીરોની અંદર નાડીઓ દ્વારા રમણ કર્તા હોવાથી તેને રમેતીરામ કરેવામાં આવે છે પરંતું રમેતીરામથી પ્રાણવ તત્વ પર છે અને ન્યારૂ છે. અને પ્રાણવ તત્વથી સત્વ = અંકુર તેનાથી પર અને ન્યારૂ છે. અને આ સત્વ અંકુરથી પર અને ન્યારૂ પ્રકાશબ્રહ્મ આવેલું છે અને પ્રકાશબ્રહ્મથી પર અંશની ચૈતન્ય સતા રહેલી છે. તે ચૈતન્ય સતાએ કરી ને પ્રકાશબ્રહ્મ ચૈતન્ય થયેલું છે. અને તે પ્રકાશબ્રહ્મ ચૈતન થવાથી આ પ્રકાશબ્રહ્મમાં રહેલું સત્વ અંકુર ચૈતન્ય થઈ સ્ફુરણાને પામેલું છે આ વ્યાપક ચેતન સત્તામાં સાક્ષી દૃષ્ટા પણું નથી પણ નિજઆણ સ્વરૂપ અંશ માં સાક્ષી દૃષ્ટા પણું રહેલું છે. અને અંશનો સૂક્ષ્મ શુન્યાવકાશ વિષે સ્થિત છે. આને શુન્ય સિંહાસન કરેવામાં આવે છે.

- પરાવાણી → આ વાણીની પ્રથમ શેર પરથી આવેછે. એટલે પ્રણવમાંથી આવેછે.
- પશ્યન્તી વાણી → પશ્ય — એટલે પછી અંની એટલે છેડો એટલે પરાની આવેલી શેર પ્રશ્યન્તિમાં દરેક અક્ષર શબ્દોની શેરો છૂટી પડેછે. આ
- મધ્યમા વાણી → છૂટી પડેલી શેરોના મધ્યમાંવાણીમાં શબ્દોના આકાર બનેછે.
- વૈખરી વાણી → અને આકાર બનેલા શબ્દો મુખસ્થાનમાં થઈને વરનકરી ખરીજાય છે. આવાણીને વૈખરીવાણી કહેછે.
- સત્વ શુન્ય માત્રા → આ નિરંજન જ્યોતિ તત્વની માત્રા છે આમાત્રા જ્યોતિતત્વનું સત્વરૂપ છે અને આ સત્વ આકાશતત્વમાં રહેલું હોવાથી તેને **સત્વશુન્ય માત્રા** કહેવામાં આવેછે.
- સરસ્વતિ → સર + સ્વત : + ઈ = સર = સ્વર શ્વાસ એટલે પ્રણવ + નિરંજન + અવ્યાકૃત તત્વ = સ્વર શ્વાસ લેવાતો મૂકાતો સ્વર નિરંજન પ્રધાન હોઈ ગરમ શ્વાસ મૂકાતો છે જ્યારે લેવાતો શ્વાસ સ્વર અવ્યાકૃતમાં અવ્યાકૃત તત્વ પ્રધાનપદે હોઈ ઠંડો છે કારણ સ્ત્રી તત્વ છે.
- પરમ તત્વ → એટલે મહાતત્વો = પ્રણવતત્વ (આ પરમતત્વનું સત્વ સ્વરૂપ)
- પરમવિત્ત → અંશની વ્યાપક સત્તાને પરમવિત્ત કહેવામાં આવેછે. (જ્યારે જડ પક્ષને નિરવીત્ત કહેવામાં આવેછે)
- ભવનું આદિલીંગ → ભવકહેતા ચૌદલોક ના શરીરો અને શરીરોનું આદિ લિંગ નિરંજન તત્વની (જ્યોતિ) સત્વ શુન્ય માત્રાને ભવના તમામ શરીરોનું આદિ લિંગ કહેવામાં આવેછે. પણ તે તમામ શરીરોની અંદર ચાલતા શ્વાસો શ્વાસના આદિલીંગને પ્રણવતત્વ = મહાતત્વ કહેવામાં આવેછે. મહાતત્વ એટલા માટે કહેવામાં આવેછે કે સ્થૂલ થી લઈ પરમકારણદેહ સુધીના દરેક તત્વોથીપર અને ન્યારૂ આ પ્રણવ તત્વ શ્રેષ્ઠ હોઈ તેને મહાતત્વોની ઉપમા આપવામાં આવીછે.
- ભગવાન → ભગ — ઐશ્વર્ય વિભૂતિ = વાન = વાળું ઐશ્વર્ય વિભૂતિવાળું અવતારી સંભવ શરીર ધારીને ભગવાન કહેવામાં આવેછે.
- ભગવંત → ભગ = ઐશ્વર્ય વિભૂતિ ના અંતે પ્રકાશબ્રહ્મ રહેલુંછે તે પ્રકાશ બ્રહ્મના અંતે અને પર જે નિજ આણ સ્વરૂપ ચૈતન્ય અંશ સ્વરૂપ રહેલુંછે તે સ્થીતિમાં (સ્વરૂપની) સ્થિતિમાં કાયમ રહેનાર ને ભગવંત કહેવામાં આવેછે (એટલે પોતાના ચૈતન્ય અંશ સ્વરૂપની સ્થિતિવાળો જે પુરુષ હોય તેજ કૈવલપદ સાથે એકીકરણ કરી શકે તેને ભગવંત શબ્દથી (ભગવંત) વ્યાખ્યા પરમગુરુને જ લાગુ પડે તે સિવાય બીજા સંતકે અન્ય પુરૂષને લાગુ પડે નહિ | સંબોધન — વાને આવે છે.

○ સ્વર → પ્રણવતત્વ ○ નિરંજન = નિર = પ્રણવરૂપી પાણી + અંજન = માયા ○ ઈશ્વર = પ્રણવ = નિરંજન

○ હંસ → પ્રણવતત્વની અંદર જેની મનોવૃતિ અને સમાણવૃતિઓ પ્રણવતત્વની અંદરલીન થયેલી હોય તેવી દશાના પુરૂષને હંસ કોટીનો પુરૂષ કહેવામાં આવેછે.

○ અંશ → પ્રણવ તત્વ જેની ચૈતન્ય સત્તાથી જડપ્રણવ ચૈતન્યમય બન્યું એજ વ્યાપક ચેતનનો સત્તાધિશ નિજભાણ સ્વરૂપ અંશ છે.

○ સંત કોટીના પુરૂષ → હવે જેની મનોવૃતિ તથા સમાણવૃતિ પ્રણવતત્વમાં જઈ સ્થિર થઈગઈ તેને હંસકોટીનો પુરૂષ કહેવામાં આવેછે. જ્યારે જેની સમાણભાણ વૃતિ પોતાના નિજભાણસ્વરૂપ અંશ સ્વરૂપાકાર થયેલી હોય આવી દશાના પુરૂષને સંત કોટીના કહેવામાં આવેછે.

ચોપાઈ → આદિ પુરૂષ અગમ ઘર કેરી, મોહે બતાવો નિશાની હૈ;।

તત્વ વિવેક શોધ સમજાવો, તબ જાનું સાચા જ્ઞાની ॥

શબ્દનોઅર્થ આદિપુરૂષ = મરદ સમાણભાણ સ્વરૂપ અગમ ઘર કેરી = મનવાણી નીગમ ત્યાં પહોંચી શકેનહિ મોહે બતાવો નિશાની = અગમ ઘરની નિશાની = અંશ = નિજભાણ સ્વરૂપ અંશ

તત્વના કાર્ય કારણના ભેદ. સહિત નિત્યા નિત્ય જ્ઞાન દ્વારા નિશ્ચય કરીને અંશ અંશીપદના જ્ઞાન દ્વારા નિર્ણય કરીબતાવો (તત્વો જડ બાદ કરી) ફક્ત ચૈતન્ય સ્વરૂપ = ભાણનો જે અંશ - કર્તાનો સ્વજાતીયછે. તે પદનું નિશ્ચયાત્મક અંશ અંશીની એકતા કરીબતાવો - તેનેહું સાચા જ્ઞાની માનુ છું (સ્વરૂપાકાર સ્થિતિવાળા)

○ → પરમગુરૂ પરમ ગુ-રૂ = પરમ એટલે અંશોથીપર અને સજાતીયપક્ષ મરદ સમાણ ભાણ સ્વરૂપ પરમપદ છે. ગુ = માયા રૂ = પ્રકાશ બ્રહ્મ ૧ માયા ૨ બ્રહ્મ, ૩ શૂન્ય આ ત્રણે પદોનું સાક્ષી દૃષ્ટા પણું જેપદમાં હોય તેને અંશોનું સ્વજાતીયપદ ઈષ્ટપદ કહેવામાં આવેછે.

છોટમનું ભજન

અજબ કલા કોઈ હૈ કર્તાકી, દેખો અપને દિલધારી
જડ ચેતન વિશ્વ ચરાચર, પાની કી કુદરત સારી
અમી બુંદ હૈ મૂલ સકલકા, સોઈ બુંદસે પવન ભયા
પવનમહીંથી તેજ ઊપાયા, પરી તેજસે નાર ભયી
નારમહીંથી ઉપજે નારાયણ, નાર હુતે લક્ષ્મી નારી
અજબ કલા કોઈ .... દિલધારી.

અમી બુંદ એટલે અમી= ઈશ્વરનો અમલ ચૈતન્ય લક્ષણો દ્વારા અમલ કર્યો બૂંદ =સત્વ (અંકુરીપાણી) ઈશ્વરે અમલ કર્યો એટલે - અમઈ -- હવે આ બુંદ એટલે અંકુરી પાણીમાંથી બીજરૂપે પ્રણવ રૂપી પાણી (મહાતત્વો) ઉત્પન્ન કર્યું જેને મહાતત્વ કહેવામાં આવે છે.

આ પ્રણવરૂપી પવનમાંથી નિરંજનજ્યોતિ સ્વરૂપ (નિરંજન તત્વ) તેજ ઉત્પન્ન કર્યું અને નિરંજન જ્યોતિસ્વરૂપમાંથી નાર એટલે અવ્યાકૃતતત્વ ઉત્પન્ન થયું અને અવ્યાકૃત તત્વમાંથી આનંદ તત્વ અને તેમાંથી પ્રકૃતિ તત્વ અને પ્રકૃતિ તત્વમાંથી ત્રિગુણદેવ તત્વ ઉત્પન્ન થયા (નારાયણ) આ નારી તત્વનું અવ્યકૃત સ્વરૂપ છે એ અવ્યકૃત સ્વરૂપમાંથી જે આનંદ ઉત્પન્ન થયો તે અવ્યાકૃત તત્વનો ઉમંગ છે.

પ્રથમ - અંકુરીપાણી (સત્વઅંકુર)
અંકુરીપાણીમાંથી - પ્રણવરૂપિ પાણી મહાતત્વ (બીજરૂપે)
આ સત્વ અંકુર શ્વાસનું અંકુર છે.

રજો - બ્રહ્મા
તમો - શંકર
સત્વ - વિષ્ણુ

આ ત્રણેગુણ વિશ્વના તત્વોમાં અણુંઅણુંની અંદર વ્યાપી રહેલો છે. (ત્રણે ગુણ)

પરમગુરૂ અને સદ્ગુરૂ →

સદ્=અંશ ગુ=માયા રૂ = પ્રકાશ બ્રહ્મ
આવું બ્રહ્મ અને માયાથી પરરેલું જે નિજઆનુ-અંશ સ્વરૂપ તેને ધ્યાને કરીને ઓળખાવે અને એ સ્થિતિ જેને પ્રાપ્ત કરેલ હોય તે સદ્ગુરૂનું સ્વરૂપ કહેવાય

દોરસ અગમ અપાર હૈ, જાની શકે કોઈ સંત.
કિંચિત દૃષ્ટિ દેખને, જોહેય, નૈન અનંત.
દોહો લોચન સર્વનકો, નિરખનકો પદ છીન્ન
ચતુર લોચન વિધાકે હૈ, ભાસત ભિન્ના ભિન્ન
પાણજેમ છે તેમ દૃષ્ટિ નહિ, જ્ઞાન નૈન બીન તોય
જો દેખે સો અલ્પ હૈ, દેખ્યા પ્રત્યક્ષ સોય
બીન નૈનકો નિરખના, બિન સુરતી કો જ્ઞાન
બીન રસના રસ અગમ હૈ, બીન ચિંતવનકો જ્ઞાન
બીન જાનનકો જાન હૈ, બિન ~~ધાતા કો ધામ~~ વસ્તી કો ગામ
બીન તંતુકા તેજ હૈ, ઔર બીન ધાતા કો ધામ
બીન ઈચ્છા કો ઈશ હૈ બીન કરણી કીરતાર
કરે કુબેર સો પદ લગે, જો પરોંચે પરોંચનહાર

(કલહીતોઠો = સત્વ અંકુર)
ચતુર લોચન → જે આંખો પિંડની (નીરંજન, અવ્યાકૃત.) ડાબીજમણી
જે આખો → વિદ્યા, અવિદ્યા એમ ચાર આખો કહેવામાં આવે છે.
છીન્ન છીન્ન → જેના વિભાગ પડતા હોય તેવાને
છીન્ન છીન્ન પદ કહેવામાં આવે છે (માયાના)

(*) ત્રણ - ચક્ષુસત્વ.

◯ દરેક ચક્ષુસત્વ ત્રણ ત્રણ સ્થાનમાં રમણ કરે છે. ⟶ તેમાં બે સરેલાણી મકાનો છે અને એક ચક્ષુસત્વને રહેવાનું મૂળ મકાન (સ્થાન) છે.

(૧) અનંગ ચક્ષુસત્વ ⟶ નાં બે સરેલાણી મકાન (૧) નેત્રદ્વાર (૨) ઉપસ્થ ઈન્દ્રિય. મૂળ રહેવાનું મકાન ◯ ⟶ કુંભસ્થ મહાતત્વ

(૨) વર્ગજ્ઞાન ચક્ષુસત્વ ⟶ નાં બે સરેલાણી મકાન (૧) હૃદયસ્થાન (૨) કર્ણદ્વાર. મૂળ રહેવાનું મકાન ◯ ⟶ અવિકાશ મહાતત્વ

(૩) કાળ ચક્ષુસત્વ ⟶ નાં બે સરેલાણી મકાન (૧) રસના (૨) મુખ. મૂળ રહેવાનું મકાન ◯ વિકાશ મહાતત્વ

⟶ જે ત્રણ મહાતત્વો છે તેજ ત્રણ ચક્ષુસત્વના મૂળ રહેવાના મકાન છે. (મૂળસ્થાન) દરેક ચક્ષુસત્વમાં એક એક માં બીજા ચક્ષુસત્વના બેબે ભાગ રહેલા છે. અને આ ત્રણ ચક્ષુસત્વ મૂળ મકાનમાં શ્રેષ્ઠ ભાગે રહ્યા છે.

(૧) વર્ગજ્ઞાન ચક્ષુસત્વમાં ⟶ (૧) કાળ ચક્ષુસત્વનો + (૧) ભાગ અનંગ ચક્ષુસત્વનો + આ બે ભાગ મિશ્ર રહ્યા છે.

(૨) કાળ ચક્ષુસત્વમાં ⟶ (૧) ભાગ વર્ગજ્ઞાન ચક્ષુસત્વનો + (૧) ભાગ અનંગ ચક્ષુસત્વ + આ બે ભાગ મિશ્ર રહ્યા છે.

(૩) અનંગ ચક્ષુસત્વમાં ⟶ (૧) ભાગ વર્ગજ્ઞાન ચક્ષુસત્વનો (૧) ભાગ કાળ ચક્ષુસત્વનો આ બે ભાગ મિશ્ર રહ્યા છે.

(૧) અનંગ ચક્ષુસત્વ ⟶ નેત્રસ્થાને વરતે છે. તેનું કાર્ય સ્વરૂપને નિહાળવું વર્ગજ્ઞાન ચક્ષુસત્વ ⟶ અને સારૂ-ખરાબ રૂપની પરીક્ષા કરવી તે તેનું કાર્ય છે. કાળ ચક્ષુસત્વ ⟶ અસાર રૂપનો અભાવ ઉપજાવે તે કાર્ય

(૨) વર્ગજ્ઞાન ચક્ષુસત્વ ⟶ હૃદય સ્થાને રહીને વરેવારીક ભાવની સર્વક્રીયા ની વિભક્તિ ન્યારી ન્યારી દેખાડે છે.
તે વર્ગજ્ઞાન ચક્ષુસત્વ જાણવું ⟶ અનંગ ચક્ષુસત્વ ⟶ તેમાં સારભાવને ગ્રહણ કરી પ્રિયમાને
તે અનંગ ચક્ષુસત્વનો વિભાગ જાણવો ⟶ કાળ ચક્ષુસત્વ ⟶ અને અસારનો ભાવ ~~ઉપજાવે~~
અભાવ ઉપજાવે તે કાળ ચક્ષુસત્વ જાણવું

(૩) કાળ ચક્ષુસત્વ ⟶ વદન મુખદ્વારને વિષે રહ્યું છે. ⟶ મૂળ પ્રાણાયામને કાઢી ને શબ્દો ઉચ્ચાર કરી નાખે તે કાળ
કાર્ય ચક્ષુસત્વનું જાણવું ⟶ આગળ ⟶

વર્ગીશાન → બંને આ શબ્દોનો છંદ બંધાવે તે વર્ગજ્ઞાન ચક્ષુસત્વ જાણવું આ પ્રકારે
અનંગ ચક્ષુસત્વ → આ છંદ વિષે પ્રિયપણાનું હેત રહ્યુંછે તે અનંગ ચક્ષુસત્વ જાણવું આપ્રકારે એક એક સરેલાણી
સ્થાનને વિષે ત્રણ ચક્ષુ સત્વ રહ્યાછે એજપ્રકારે બીજા સરેલાણી સ્થાને વિષે વર્તમાન કરેછે.

○ અવિકાશ મહાતત્વ → લેવાતો શ્વાસ (પ્રાણાયમ) હોઈ તેને વિષે ○ વર્ગીશાન ચક્ષુસત્વ રહ્યુંછે.
○ વિકાસ મહાતત્વ → મૂકાતો પ્રાણાયમ હોઈ તેને વિષે ○ કાળચક્ષુ સત્વ રહ્યુંછે.
○ કુંભસ્થ મહાતત્વ → બન્ને શ્વાસની સંધી ને વિષે શ્વાસ સ્તંભન પામેછે તે વિષે ○ અનંગ ચક્ષુસત્વ રહ્યુંછે.

આમ ત્રણ મહાતત્વોરૂપ પ્રાણાયમમાં ત્રણ ચક્ષુસત્વ રહ્યાછે. અને તે ચક્ષુસત્વના ત્રણેના મૂળ મકાન છે સ્રિવાય

હવે કાર્ય વર્ગીશાન ચક્ષુસત્વ → લેવાતા પ્રાણાયમને (શ્વાસને) ભીતર પૂરીને શરીરને પુષ્ટ કરેછે. તેથી પ્રાણાયમ બહાર અતિશય વહી જતો નથી.

હવે અનંગચક્ષુ સત્વ → તે કુંભક નેવિષે પૂરક પ્રાણાયમ જે લેવાતો શ્વાસ તેને અંદર ખેંચી રાખે તેથીકરી પ્રાણાયમમાંબળ વધેછે

હવે કાળચક્ષુ સત્વ → મૂકાતા પ્રાણાયમને (શ્વાસ) બહાર રેચક કરીનાખે છે કારણકે આ પ્રાણાયમનો કાળ કરવા સારૂં કાળચક્ષુ સત્વ આ શ્વાસને બહાર ઉલેચી નાખે છે. અને જ્યારે અનંગ ચક્ષુસત્વ નિર્બળતા પામે ત્યારે કાળચક્ષુસત્વ બહાર મૂકાતા પ્રાણાયમને રેચક કરીનાખે છે. માટે શરીર જલ્દી નાશ પામેછે.

પ્રથમ શરીરમાં અનંગચક્ષુસત્વ નાશપામે છે બીજું વર્ગીશાન ચક્ષુસત્વ નાશપામે છે. અને છેલ્લે કાળચક્ષુસત્વ નાશ પામે છે.
આમ ચક્ષુ સત્વમાં દશભાગની પોઆણીછે. તેમા ત્રણ ત્રણભાગ બેચક્ષુસત્વનાં અને ચાર ભાગ કાળ ચક્ષુસત્વનાછે. વિશેષભાગછે.
એટલે એકભાગ કાળચક્ષુસત્વનો વિશેષ છે. ○ આ અવિકાસ મહાતત્વ તે વૈરાટનો લેવાતો ઉંકાર પ્રાણાયમ જાણવો
○ વિકાશ મહાતત્વ તે વૈરાટનો મૂકાતો સોહંગ પ્રાણાયમ જાણવો અને
○ કુંભસ્થ મહાતત્વ – તે આ બન્ને પ્રણવની સંધીને વિષે જે પ્રણવ સ્તંભન પામે તેને વિરાટનો કુંભસ્થ મહાતત્વનો કુંભક પ્રાણાયમ જાણવો અને આ ત્રણ મહાતત્વોનાં આ ત્રણ ઓહંગ, સોહંગ અને કુંભસ્થ તેમા ત્રણ ચક્ષુસત્વનાં સ્થાન છે.

ક્ષર તન અક્ષર આત્મા, નેહઅક્ષર તા પાર ।
કહે કબીર નિર્ણય સકો, તાકો કરો વિચાર ॥

ક્ષરતન એટલે → સ્થૂલદેહથી પરમકારણદેહ તત્વસાથે પાંચ શરીર

અક્ષર આત્મા → વ્યાપક ચેતન

નેહઅક્ષર તા પાર → જીવને કબીરસાહેબે કહ્યો છે.

અક્ષર - આત્મા — અ એટલે નહિ ક્ષર = નાશ
જેનો નાશ નથી તે વ્યાપક ચેતન ને કહ્યું છે.
તે વ્યાપક ચેતન + પ્રણવ + બ્રહ્મ એટલે ચૈતન્ય
પ્રણવ અને ચૈતન્ય બ્રહ્મને અક્ષરમાં ગણ્યું છે
આ ચૈતન્ય બ્રહ્મનો સાક્ષી દ્રષ્ટા નેહઅક્ષર = જીવને
કહ્યું છે. આ કબીર સાહેબના સિધ્ધાંત મુજબ

હવે પરમગુરૂના સિધ્ધાંત અનુસાર અર્થ

ક્ષરતન → એટલે પાંચ તત્વોના પાંચ શરીર -
તત્વસહિત લય પામવા વાળી વસ્તુને નાશ
પામવા વાળી વસ્તુને નાશ તરીકે ઓળખવામાં
આવે છે. પણ ખરેખર આ તત્વ નો નાશ નહિ થતા
લય થાય છે.

અક્ષર - આત્મા → વ્યાપક ચેતન - અ એટલે નહિ
ક્ષર = નાશ નાશ ના થાય તેવું બ્રહ્મ અને અંશ
(ચૈતન્યનો પ્રકાશ બ્રહ્મ)

નેહઅક્ષર → એટલે સત્વ = જે અમીબુંદ જે પ્રણવનું
અંકુર છે - જડ પ્રણવ

સત્વ અંકુર + વ્યાપક ચેતન + હિરણ્યગર્ભીત (~~ચૈતન્ય~~ અંકુર) ચૈતન્ય અંકુર
આ રીતે સમજવું.

બ્રહ્મવેત્તા ગુણમે જગજેતા મુનું વ્યાપક ચિત્ત થાના ।
કહે કુબેર પેર ચિત્ત તારન, સો પતિ પરમ અયાના ॥

ટીકા. — આ સૃષ્ટિમાં જેટલા બ્રહ્મવેત્તા પુરૂષો થઈ ગયા તે પુરૂષો
વ્યાપક ચેતન નો નિર્ણય કરી વ્યાપક ચેતનને જ સાક્ષી દ્રષ્ટા
ઠરાવ્યું છે. પરંતુ વ્યાપક ચેતનનું કારણ નિજચેતન કહ્યું છે.
તેની પેર એટલે બાર તે બ્રહ્મવેત્તા પુરૂષને સમજવામાં ન
આવવાથી પરમ પતિ થી અજાણ રહી ગયે છે. (કેવલકર્તાથી)

સાર શબ્દ → એટલે બાવન અક્ષરનો સાર રૂપ આ પ્રણવ છે.

નેહઅક્ષર → પ્રણવનું અંકુર સત્વ જે પ્રણવ જેવું નથી
પણ તેનાથી અધિક છે.

રહેતઘર → આ અંકુરને રહેવાનું ઘર બ્રહ્મ છે. પણ બ્રહ્મની
પ્રણવ ની સજાતી બ્રહ્મનથી સત્વ - મહાતત્વોનું અંકુર છે.
જ્યારે બ્રહ્મ એ ચૈતન્ય અંશનો પ્રકાશ છે માટે પ્રણવ
એ બ્રહ્મની સજાતી નથી.

જહીયા ~~■~~ જન્મ મુક્તા હતા, તહિયા હતા ન કોય
છઠ્ઠી તુમ્હારી હો જગા, તુ કહાં ચલા બિગોય — કબીર ચોપાઈ

છઠ્ઠી જગા - એટલે ~~સ~~ વિજ્ઞાન દેહ — આ પ્રણવ તત્વની અંદર રહેલા
વ્યાપક ચેતન ને કબીર સાહેબ છઠ્ઠા શરીરનો સાક્ષી દ્રષ્ટા ઠરાવ્યો છે.
(અંશની સત્તા ચેતન) જ્યારે પરમગુરૂ ની ન્યાયે આ છઠ્ઠા વિજ્ઞાન દેહને
પ્રણવ દેહ જણાયો છે.

વેદાન્તના ન્યાયે → આવ્યાપક ચેતનને સાક્ષી દૃષ્ટા ઠરાવ્યો છે. આવ્યાપક ચેતનના ચાર સ્ટેપ છે.

(૧) વિશ્વ (૨) તૈજસ (૩) પ્રાજ્ઞ (૪) પ્રત્યગાત્મા (૫) કૂટસ્થ ન્યારો (ચારે દેહથી. કૂટસ્થ આત્મા)

(૧) વિશ્વ → જે સ્થૂલદેહના સબંધવાળું ચેતન તે સ્થૂલદેહના ભાનવાળું એટલે આ દેહ છે તેજ હું છું તેને આવા અભાન ચેતનને વિશ્વ નામનો જીવાત્મા કરેલો છે.

(૨) તૈજસ → જે સૂક્ષ્મ દેહના સબંધવાળુ ચેતન તે સૂક્ષ્મ દેહના ભાનવાળું એટલે આ દેહ છે તેજ હું છું તેને આવા અભાન ચેતનને તૈજસ નામનો જીવાત્મા કરેલો છે.

(૩) પ્રાજ્ઞ → જે કારણદેહના સબંધવાળુ ચેતન તે કારણ દેહના ભાનવાળુ એટલે આ દેહ છે તેજ હું છું તેને આવા અભાન ચેતનને પ્રાજ્ઞ નામનો જીવાત્મા કરેલો છે

(૪) પ્રત્યગાત્મા → જે મહાકારણ દેહના સબંધવાળું ચેતન તે મહાકારણ દેહના ભાનવાળું એટલે આ દેહ છે તેજ હું છું તેને આવા અભાન ચેતનને પ્રત્યગાત્મા અભિમાની જીવાત્મા કરેલો છે.

કૂટસ્થ → એટલે એરણની જેમ સ્થાયી રહેલો હોઈ તેવા ચેતનને (વ્યાપક ચેતન) કૂટસ્થ કહેવામાં આવે છે. તેને જ બ્રહ્મજ્ઞાની લોકો કૂટસ્થ આત્મા માને છે.

આ ચાર શરીરના સબંધવાળા ચેતનને આ ચાર ઉપમા આપી છે. અને જ્યારે ચારેથી ન્યારો એકલા વ્યાપક ચેતનને કૂટસ્થ આત્મા તરીકે સંજ્ઞા આપવામાં આવી છે.

વેદાન્તના ન્યાયે → (પિંડમાં) મલીન સત્વ પ્રધાન માયાને અવિદ્યા કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર – (સમષ્ટિ) શુદ્ધ સત્વ પ્રધાન માયાને વિદ્યા માયા કહેવામાં આવે છે.

ભવતિમિર પરમ સિધ્ધાંત પ્રણવ કલ્પતરુ ગ્રંથ-૨ ચો.૧૩૩

નિજ તારક નહિ અંકુર સાર શબ્દ ઘર સંકેત।
ઈનમે નહિ નિજ આપનપુ પુની નિજપતિ સમેત॥

સાર શબ્દ, સંકેતઘર, આ ત્રણનો એકજ અર્થ થાય છે. પ્રણવ તથા અંકુરનું સ્થાન બ્રહ્મમાં છે. અક્ષર=સત્વ અંકુર પ્રણવનું આમાં આપનપુ તથા નિજપતિ કેવલનો જ્ઞાન નો લક્ષ નથી તેમજ નિજ=પોતે પોતાના સ્વરૂપનો પણ નિર્ણય નથી.

मंत्र = म = माया → નિરંજનથી પર = પ્રાણવતત્વ = મહાતત્વ અને મહાતત્વોના અંકુર

ઓ = માડીજરાજર નિરંજન

ત્ર = ત્રણગુણ - રજોગુણ, સત્વગુણ, તમોગુણ,

તુરીયાની તીત = ઉન્મુની અવસ્થા

અલિત = દહદ શરીર પ્રાણવ

પરમાત્મા = ત્રણ મહાતત્વ.

કબીર

સારશબ્દ - સ્તેતઘર - નેહઅક્ષર

(આ ત્રણમાંજ કબીરસાહેબે પોતાનું નિશાન રાખ્યું છે.)

→ (આ ત્રણ મંત્રો છે પણ ત્રણેનો આશય)

રૂપે જે સત્વ જડ છે અને તેની મૂળ ભૂમિકા પ્રકાશ બ્રહ્મ છે અને તે પણ જડ છે. પણ અંશની સત્તાએ કરી પ્રથમ પ્રકાશ બ્રહ્મ સહીરગતિ વાળું થયું તેથી પ્રકાશ બ્રહ્મની અંદર રહેલું જે સત્વ = અંકુર તપી તપીને સ્ફુરાયમાન થયું તે સ્ફુરાયમાન થયેલ સત્વ અંકુર માંથી મહાતત્વોનો ઉદય થયો પ્રકાશ બ્રહ્મની અંદર તથા સમસ્ત તત્વોમાં સત્તાચેતન છે. અને તેનાથી પર સગુણ ભાવ વતી એટલે બ્રહ્મથી પર અને તેનાથી પર નિજભાવ સ્વરૂપ અંશ છે.

મુદ્દો એકજ છે.) સઘળા લોકોમાં જે શબ્દનો ઉચ્ચાર થાય છે તે તમામ અંતઃકરણ દ્વારા થાય છે. શબ્દમાત્રાનો કર્તા અંતઃકરણ છે. છતાં શબ્દમાત્રાનો વિકાસ પ્રાણવ સિવાય થતો નથી અંતઃકરણ + પ્રાણવ - આજે મળી શબ્દને બહાર લાવે છે. જ્યારે અંતઃકરણ વિરામ પામી જાય ત્યારે પ્રાણવ અંતઃકરણની ભાવના સિવાયનો એકલો પડે છે. આ પ્રાણવને જાગ્રત કરનાર કોઈ તત્વ આ સ્થાને નથી માટે પ્રાણવ એકલમલ નિરંગ સ્વરૂપે રહે છે સર્વ શબ્દોને પોતાનામાં સમાવી મૂળસ્વરૂપે જે પ્રાણવ થયો એનું નામ સારશબ્દ આથી સર્વ શબ્દોના સાર રૂપે રહેલો (પ્રાણવ) હોઈ તે વખતે શુધ્ધ મહદ બ્રહ્મના અંશરૂપે છે. એમ આનવું આ સ્થાને કોઈને શંકા થાય કે પ્રાણવનું જે સ્વરૂપ નિરંગ થયું તેને આ પિંડમાં રહેવાનો શો અર્થ! આધાર છે. જવાબમાં લઘુ દિર્ઘના આધારે રહે છે. એ જન્યાયે અંતઃકરણથી છૂટો પડેલો પ્રાણવ મહદબ્રહ્મના આધારે જીવતો જાગતો રહે છે કે અંતઃકરણ દ્વારા મળતું પોષણ બંધ થયું એટલે બ્રહ્મના મળતા પોષણથી પ્રાણવ સ્વયંમ પુષ્ટી મેળવે છે.

(૧) જાગ્રત અવસ્થા → સ્થૂલદેહમાં મનોવૃત્તિ તથા સભાનવૃત્તિનું ગરક થવું એટલે સભાનભાનવૃત્તિ સહીત મનોવૃત્તિનું સ્થુલદેહાકાર પણાનુંજ ભાન અને જ્ઞાન થવું એટલે આ સ્થૂલદેહ તેજ હું છું આ પ્રકારે સભાન વૃત્તિ અને મનોવૃત્તિના દેહભાનની અવસ્થા = હાલત ને જાગૃત અવસ્થા જાણવી.

(૨) સ્વપ્ન અવસ્થા → સ્વ + અપન = નિજભાનસ્વરૂપ અંશે રચેલું સૂક્ષ્મજગત તે દેખાય છે. તે સમયે સભાનવૃત્તિ સહીત ચૈતમન, બુધ્ધિ અંતઃકરણની સુક્ષ્મદેહાકાર હાલત = સ્થિતિને સ્વપ્ન અવસ્થા કહેવામાં આવે છે.

(૩) સુષુપ્તિ અવસ્થા → સુષુપ્ત = મૃતક અને અવસ્થા = હાલત એટલે મન, બુધ્ધી અને અહંકાર આ ત્રણે અંતઃકરણ ઉપર સુષુપ્તિ અવસ્થાનો પડ લાગવાથી ત્રણે અંતઃકરણો તે પડમાં લીન થવાથી મૃતક હાલત જેવાં રહે છે.

(૪) તૂર્યા અવસ્થા → તુરીય = ચોથી અને અવસ્થા = હાલત એટલે મહાકારણ દેહના ચાર તત્વ કારણો નીજે ચલક છે. તેના સ્પર્શ વાળાં ચારે અંતઃકરણોની હાલત એટલે સ્થિતિને ચોથી જ્ઞાન અવસ્થા કહેવામાં આવે છે.

(૫) ઉન્મુની અવસ્થા → ઉન = તે મુન = સ્થિર એટલે આ પરમકારણ દેહના નિરંજન તત્વની ચલક અને અવ્યાકૃત તત્વની ચલક છે તેમ આ બન્ને [illegible] તત્વની ચલકના સ્પર્શવાળા નચિંત અંતઃકરણની હાલત એટલે સ્થિતિને ઉન્મુની અવસ્થા કહેવામાં આવે છે.

(૬) અવ્યક્ત મહાનુંભાવ અવસ્થા → અવ્યક્ત એટલે જેનું વ્યક્ત રૂપ ન હોય તેવા મહાતત્વોની ચલક તથા અંશની ચેતન સત્તા જન્મેમળી ને સભાનવૃત્તિ સહીતની જે સ્થિતિ એટલે મહાતત્વોનો ઉર્ધ્વ એટલે નિરંજન જ્યોતિથી ઉપરની મહાતત્વોની ચલકના સ્પર્શવાળા (સ્પર્શયુક્ત) સભાનભાનવૃત્તિની સ્થિતિને અવ્યક્ત મહાઅનુભાવ અવસ્થા કહેવામાં આવે છે.

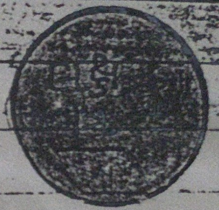
(૭) સહજ સુન્ય અવસ્થા → સહજ = જેમ છે તેમજ એટલે શુન્યાકાર રહિત નિજભાન સ્વરૂપ અંશની સભાનભાનવૃત્તિ સ્વ સ્વરૂપાકાર થવી આ અંશ સ્વરૂપાકાર નિજ ભાનસ્વરૂપની સ્થિતિને સહજ શુન્ય અવસ્થાની સંજ્ઞા આપવામાં આવે છે.

સંભસ કરણ → સમ + ભાસ + કરણ = સમ = સમાન – ભાસ એટલે ચેતનની છાયા અને કરણ એટલે જ્ઞાનનું સાધન.

વ્યવસ્થા → ગોઠવણ   અનાદી → ઉત્પતિ – સ્થિતિ અને લય આ ત્રણેથી રહીત જે પદ હોય તેને અનાદી કહેવામાં આવે છે.

આદિ → ઉત્પતિ – સ્થિતિ અને લય જેનો થતો હોય તેને આદિ પદ કહેવામાં આવે છે.

ओहंग सोहंग सत् चरणम जुगल रुपम त्वं नमामि:

ઓ = ઓમ પ્રાણવ = અવિકાર મહાતત્વ + હ + અંગ = નિજ્ઞાન સ્વરૂપ અંશનું હકાર એક અંગ છે.

સો = વિકાસ મહાતત્વ + હ + અંગ = એટલે નિજ્ઞાન સ્વરૂપ અંશનું હકાર એક અંગ છે.
અને સત = એટલે નિજજ્ઞાન સ્વરૂપ અંશ

ચરણમ = વ્યાપક પ્રાણવ તત્વ રૂપી પગ દ્વારા હંગ પસરેલું છે.

જુગલ = એટલે બે → મહદ સજ્ઞાન જ્ઞાન સ્વરૂપ કૈવલ કર્તાપદ
→ નિજ જ્ઞાન સ્વરૂપ અંશ સ્વરૂપ

આ બન્ને અંશ + અંશીપદ છે તેમને નમામિ = નમસ્કાર સજ્ઞાન દ્રષ્ટિ દ્વારા કરું છું

૧	અંશી	મહદ સજ્ઞાન જ્ઞાન સ્વયં કર્તા = અંશોનું ઈષ્ટ પરમપદ
૨	અંશ	નિજજ્ઞાન સ્વરૂપ -- સ્વયં
૩	હંસ	હ + અંશ = નિજજ્ઞાન સ્વરૂપનો હકાર = અહં
૪	હંગ	હ + અંગ = નિજજ્ઞાન સ્વરૂપ અંશનું સ્વજાતીય અંગ — હુંકાર છે.
૫	દ્રષ્ટિ	દ્રષ્ + ઈ = નિજ ઈષ્ટ જ્ઞાન સ્વરૂપ અંશની સજ્ઞાન નૈન = દ્રષ્ટિ
૬	વૃત્તિ	વૃત + ઈ = ઈ એટલે અંશ + વૃત એટલે વર્તાતાં -- ભાસમાન થતાં તત્વો સાથેના સબંધ વાળી અંશની સજ્ઞાન નૈન ને વૃત્તિ કહેવાય છે.
૭	અંતર વૃત્તિ	જાણવા પણાવાળી અંશની સજ્ઞાન અંતર નૈન
૮	બાહ્ય વૃત્તિ	જોવા પણાવાળી અંશની બાહ્ય સજ્ઞાન નૈન
૯	અદ્વૈત	અ = નહિ + દ્વૈત = બીજારૂપે થવું = બીજારૂપે થવું નહિ
૧૦	દ્વૈત	બીજા રૂપે રૂપાન્તર ને પામવું

(૧૧)	સૂરતા	સુ+રત+ આ = શુદ્ધ વિહવળતા આ છે.
(૧૨)	નૂરતા	નુ+ રત+ આ = ઉર્દ્વ + વિહવળતા
(૧૩)	અકકલ	કળી ન શકાય તેવું
(૧૪)	આરત	આ +રત = આ -વિરહાતુર
(૧૫)	ચૈતન્યતા!	ચૈતન્ય શકિત = ઉર્દ્વ જાગૃતિ
(૧૬)	ઐશ્વર્યતા	ચૈતન્ય પ્રભાવ
(૧૭)	અર્ણવ	બ્રહ્મ દરીયો
(૧૮)	પ્રાણવ	પ્ર + અર્ણવ = પ્રકાશ બ્રહ્મ દરિયામાં પ્રગટ થયેલા ત્રણ મહાતત્વો વિકાસ - અવિકાસ - કૂટસ્થ
(૧૯)	શ્વાસોશ્વાસ	શ્વાસ + ઉશ્વાસ = શ્વાસ = સ્વર = પ્રાણવ ઉ = ઉર્દ્વ + શ્વાસ = સ્વર = પ્રાણવ
(૨૦)	નિરંગ પ્રાણવ	નિ + અરંગ + પ્રાણવ = નિ = નહિ + અરંગ = ભાવ + પ્રાણવ = સ્વર ભાવ વિનાનો પ્રાણવ
(૨૧)	સોહંગ	સો = પ્રાણવ + હંગ = હકાર = પ્રાણવતત્વ દ્વારા અંશના હુંકારનું પ્રગટ થવું
(૨૨)	સોહમ	સોહમ = પ્રાણવ તત્વ = વિકાશ મહાતત્વ
(૨૩)	ઓ હંગ	ઓ = હંગ = અવિકાસ મહાતત્વ પર અંશનો અહંમ
(૨૪)	ઓહમ	અવિકાસ મહાતત્વ = લેવાતો પુરક પ્રાણવ
(૨૫)	મહાશુન્યાવકાશ	મહાશુન્ય = અવકાશ = ખાલી જગા
(૨૬)	ખગાકાર શુન્યાવકાશ	શબ્દ શુન્યાવકાશ = ખગ = પ્રાણવરૂપી પક્ષીની બન્ને પાંખ અવિકાશ - વિકાશ મહાતત્વ
(૨૭)	ધંધુકાર શુન્યાવકાશ	ધુ + અંધુ + કાર = ધુમ અંધાધુધ એટલે જાણવૃતિનું ઠેરાઈ જવું
(૨૮)	શુધ્ધ સુષુપ્તિ અવસ્થા	શુદ્ધ = સજાણ વૃતિનું સજાણપણું સુષુપ્તવત એટલે જાણપણાનું ઠેરાઈ જવું
(૨૯)	બહેરે શુન્ય	જાણપણાનું ઠેરાઈ જવું
(૩૦)	કુંભ અવસ્થા	જાણપણાનું સંપુટવત થવું
(૩૧)	પરમગુરૂ	અંશોથી પર મહદસજાણજાણ રૂપી પરમપદ છે. તેજ અંશોનું પરમ ગુરૂપદ છે.

(૧) ધ્યાન સંપ્રદાય
(૨) ધુણી - નિર્ગુણ ધુણી
(૩) ધામ - કૈવલધામ
(૪) મઠી - પરમ મઠી
(૫) અખાડો - અચીંત્ય અખાડો
(૬) કુટલદ્વાર - પાંચમું
ક્ષેત્ર - બ્રહ્મક્ષેત્ર
(૭) શાખા - સચ્ચિદાનંદ
(૮) ધર્મ - સનાતન
(૯) પંથ - કાયમપંથ
(૧૦) કર્તા - કૈવલ
(૧૧) ગાદી - ગુરૂગાદી સારસાખી.
(૧૨) ગુરૂ - પરમગુરૂ
(૧૩) લહ્યો - અમરમંત્ર
(૧૪) અંશ - અંશી અધાર
અધાર પદ - કૈવલ ધામ
(૧૫) મહા શુન્યાવકાશ સ્થાનિય
(૧૬) વેદ - પંચમવેદ
(૧૭) ૧૨ આંગળનો પંથ - નાસિકા થી બ્રહ્મરંધ્ર સુધીનો
(૧૮) બાવન અક્ષરો એજ બાવન દ્વાર
(૧૯) અચિંત્ય અખાડો - તેમાં મારી અવિગતગાદી છે. આ ગાદીપર અનાદિથી નિજ પરમપુરૂષ સકલાકેવલ બિરાજમાન છે.

૧ રામાનુજ
૨ નેમાનુંજ આચાર
૩ વિષ્નુસ્વામી આચાર્યો
૪ માધવાચાર્ય
નાઉપરથી ૪ ચાર સંપ્રદાય નામ પાડવામાં આવ્યા

૩૨	સદ્ગુરૂ	અંશસ્વરૂપ
૩૩	કૈવલ	કોઈપણપ્રકારનાવાળ = વિજાતીય આવરણથી રહીત
૩૪	નિજપદ	અંશપદ
૩૫	પરમપદ	મહદસન્માનભાન પદ = કર્તાપદ
૩૬	સમર્થ કુવેરસ્વામી	સમર્થ = કોઈની પણ સતા નીમેં નરરે તેને સમર્થ કહેવાયછે. કુવેર = અંશ + સ્વામીજી = સકર્તાપતિ
૩૭	ગત	પરીવર્તન શીલભાવ
૩૮	અવગત	બીજા પરિણામને પામવું (બ્રહ્મ)
૩૯	ગતિ	ચૈતન્યનોવેગ – ગત = એટલે રૂપાન્તરને પામતું હોય તેને ગત કહેવામાં આવેછે. ગત+ઈ = ઈએટલે ઈશ્વરૂપ સકર્તા સર્જનહાર = ગતિ
૪૦	અવિગત	જેની વિગત મન વાણીથી નકકી ન કરીશકાય તેવું
૪૧	નિજગમ	અંશની શુધ્ધ સમજ
૪૨	મહદગતિ	જેની હદ માપી ન શકાય તેવી સકર્તાની ચૈતન્ય વેગવાન ગતિ
૪૩	સર્વજ્ઞ ગતિ	સર્વ પદોને એકી સાથે જાણ્યાજ કરે
૪૪	માપ	આકાર વાળું
૪૫	અમાપ	આકાર સિવાયનું
૪૬	સમાપ	સાકાર નિરાકારનું માપ કાઢે તેવું
૪૭	મતિ	જ્ઞાનનો મત
૪૮	પતિ	સ્વરૂપ
૪૯	રતીપતિ	માયા - રતી નિરંજન
૫૦	હદ	હદ એટલે માપવાળા શરીરો
૫૧	બેહદ	શ્વાસો શ્વાસ
૫૨	અનહદ	બ્રહ્મ
૫૩	સતાચૈતન	ચૈતન્ય શકિત
૫૪	નિજચૈતન	અંશ
૫૫	નાદ	પ્રાણવતત્વનો અવાજ
૫૬	જ્યોતિનારાયણ	નારા = પ્રાણવરૂપી પાણીમાંથી અયન = પ્રગટ થવું તે નિરંજન જ્યોતિ પ્રકાશ
	રંરંકાર	નિરંજનજ્યોતિમાંથી જે પ્રાણવ ઉત્પન્નથયો તેને રંરંકાર કહેવાયછે.
૫૭	અકાર	રજોગુણની અકારમાત્રાછે.
૫૮	મકાર	તમોગુણની મકારમાત્રાછે.
૫૯	ઉકાર	સત્વગુણની ઉકાર માત્રાછે.
૬૦	બિન્દુ પ્રકાશ	નિરંજન જ્યોતિનો અવ્યાકૃત તત્વમાં દેખાતો પ્રકાશ
૬૧	ભાસ	ચેતનની છાયા
૬૨	વિભાસ	ચૈતન્યની વિશેષ છાયા
૬૩	નિજભાણ સ્વરૂપ ચેતન	અંશનું શુન્યાકાશ+ સ્થાન
૬૪	સમચેતન	પિતાની બિન્દુની પૂરેપૂરી સ્ફુરણા થયાબાદ ચેતન સમ થયું
૬૫	વિશેષ ચેતન	માતાના શરીરસહીત ગર્ભાશયમાં
૬૬	શુધ્ધ અંકૂર	સત્વનું શરીર પરમગુરૂનું (અંકૂરીમાત્રા)
૬૭	શુધ્ધ દિવ્યતત્વ નું શરીર	કબીર સાહેબનું
૬૮	શુધ્ધ દૈવતત્વનું	શરીર નિરંજન માયાનું
૬૯	અનહૂત –	જે નહોતું તે ઉત્પન્નથયું
૭૦	અપરમીત –	અમાપ (બુતકેવ) ગર્ભ માટે વાપરેલ શબ્દ.

૬ સુષુપ્તી - અવસ્થા
૭ અહંકાર અંતઃકરણ .
૮ તમોગુણ
૯ શંકર - અધિષ્ઠાનદેવ
૧૦ ૧૨ - પાંખડી .
૧૧ ૧૨ - અક્ષર .

મણિપૂરચક્ર

૧ નાભીસ્થાન — ૧૦ - ૧૦ અક્ષરો
૨ મહાકારણદેહ — ૧૧ સત્વાપતી ભૂમિકા .
૩ વાયુતત્વ
૪ સ્પર્શ માત્રા
૫ લીલોરંગ
૬ તુર્યા અવસ્થા
૭ ચીત્ત અંતઃકરણ
૮ અવ્યાકૃત દેવી તત્વ
૯ ૧૦ પાંખડી

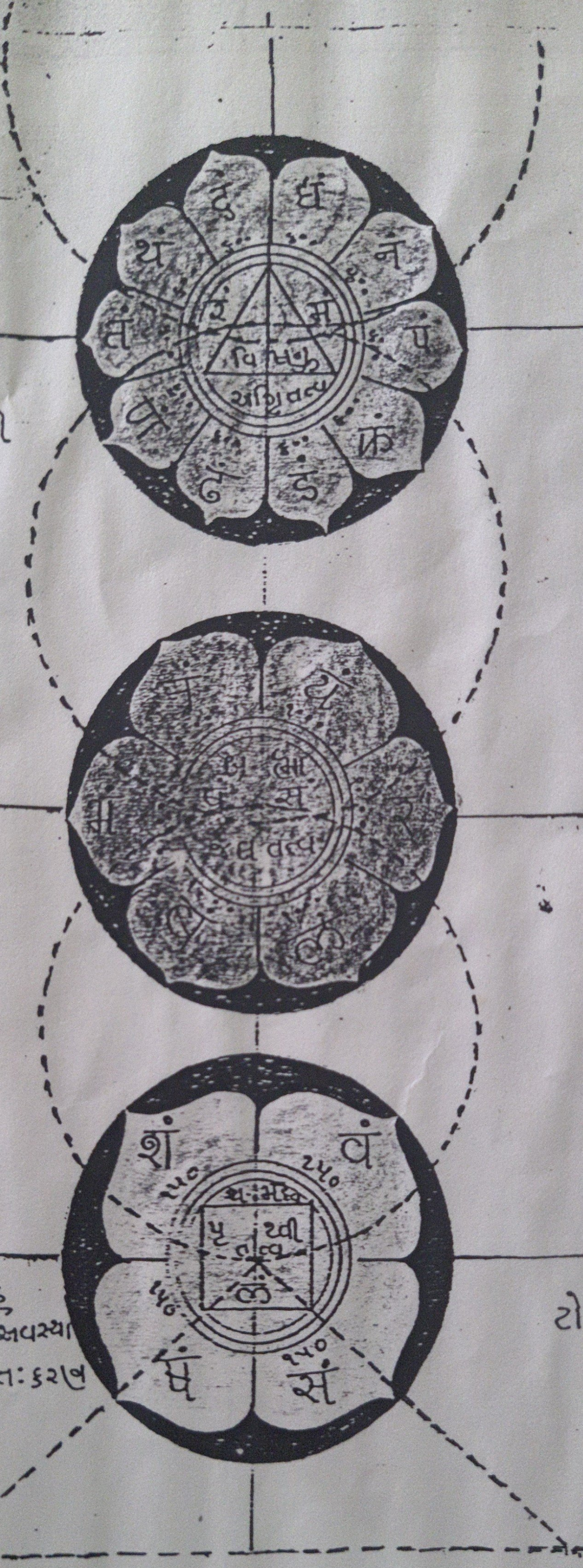
સ્વાધિષ્ઠાનચક્ર

લિંગસ્થાન -
૬ - અક્ષર
૬ - પાંખડી
અધિષ્ઠાન દેવ બ્રહ્મા

મૂલાધારચક્ર

ગુદાસ્થાન — સ્થૂલદેહ
૪ - અક્ષર — જાગ્રત અવસ્થા
૪ - પાંખડી — મન અંતઃકરણ
ગણેશદેવતત્વ અધિષ્ઠાન
પીળોરંગ - પૃથ્વીતત્વ

પિંગલા નાડી

૬૦૦૦
પરાવાણી અથર્વવેદ

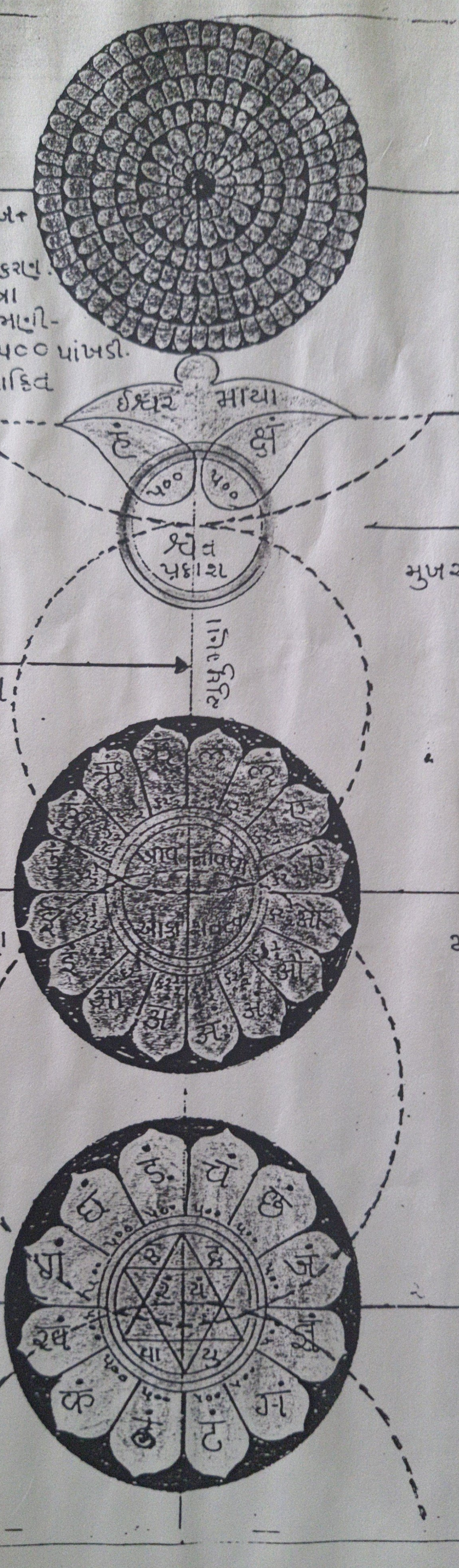
૬૦૦૦

૬૦૦

ટો. ૨૧૬૦૦ અજંપા .
રાત દિવસમાં થાય છે.

ઈંગલા નાડી

૫૦ - અક્ષર
+ ૧ ઓહંમ
+ ૨ સોહંમ
૫૨ અક્ષરો .

સહસ્ત્રદલ ચક્ર

૧ બ્રહ્મરંધ્ર સ્થાન - કઉિન્મુની અ+
૨ પરમ કારણ દેહ - ૭ નમિંત અંતઃકરણ.
૩ આકાશ તત્વ - ૮ શબ્દમાત્રા
૪ રંગ કાળો - ૯ જમણી -
૫ નિરંજન જ્યોતિતત્વ - ૫૦૦ પાંખડી.
ભૂમિકા - અસંમ શક્તિ

અંજપા ૧૦૦૦

આજ્ઞાચક્ર પિંગલા

~~કંઠસ્થાન~~ ભ્રકુટી સ્થાન
~~સુક્ષ્મ દેહ~~
૨ - અક્ષર
૨ - પાંખડી.

ઈંગલા નાડી

અંજપા
૧૦૦૦
મુખસ્થાન વૈખરીવાણી
ઋગવેદ

સુષ્મણા નાડી

સોહંમપ્રણવ

કંઠસ્થાન
સુક્ષ્મ દેહ
જળ તત્વ
સફેદ રંગ.

વિશુધ્ધ ચક્ર

૧ કંઠસ્થાન ૯ ભૂમિકા - સુવિચારણા
૨ સુક્ષ્મ દેહ ૧૦ - રસ - માત્રા
૩ જળ તત્વ ૧૧ સત્વગુણં
૪ સફેદ રંગ ૧૨ વિષ્ણુ તત્વ
૫ ૧૬ - અક્ષર અધિષ્ઠાન
૬ ૧૬ - પાંખડી
૭ સ્વપ્ન - અવસ્થા
૮ બુધ્ધિ અંતઃકરણ

૧૦૦૦
મધ્યમા વાણી - યજુર્વેદ

અનાહત્ત ચક્ર

૧ હૃદય સ્થાન ૧૨ ભૂમિકા
૨ કારણ દેહ તનુમાનસા
૩ વાયુ - અગ્નિ
૪ રૂપ - માત્રા
૫ રંગ લાલ

૬૦૦૦
પશ્યન્તિ વાણી સામવેદ

સંતોનું ગોત્ર નાદ ગોત્ર

નાદ જે પ્રકારના છે. — આજે વાદ જે ગુરુ ના મુખમાંથી શબ્દરૂપ લક્ષ નીકળે છે. તે (અધાજ એમ ધારી ગુરુના નાદથી આપેલા શબ્દો) મારે હું નાદગોત્રનું પ્રતિપાદન કરું છું

મહદ અવિગત આકાશમાંથી — ગત આકાશ થયેલું છે.

ગત આકાશ એજ નાદ હોય આ નાદથી બિન્દુ ઉત્પન્ન થયું છે.

આ બિન્દુથી સમસ્ત જગતની ઉત્પત્તિ થાય છે. (જેવા કે લક્ષ ચોરાસી ધારા સર્વ શરીરો, જીવ જંતુ તત્વો વિગેરે આ બાજુના સર્વ લોક નાદ બિન્દુ થી થયા છે.

નવલીંગ વાસના → (પરમકારણ દેહમાંથી જ થયેલો છે.) (જન્મ ? વાસવો)

જ્યારે તમો પરમકારણ દેહમાં જશો ત્યારે, આ વાસના ઓળખાશે — સ્થુલથી મહાકારણ દેહ સુધી આ વાસને ઓળખાશે નહિ. વાસના પાછળજ તણાયા કરવાના

1 શૂન્ય શિખર — સ્થાન બ્રહ્મરંધ્ર-માં (અનહદ નાદનો ધ્વનો ઝગાતિનારાયણને નિરખો શકે છે. (પરંબ્રહ્મપદ જે.

2 મહા શૂન્ય શિખર →

(આ પાંચ શિખરમાં આપનપુનથી - અને પતિપદ)

3 અમિત શિખર

4 પરમ પ્રકાશ શિખર

5 નીલીરા શિખર (સર્વ શિખરની ઉપર છે.) (મહાપુરુષોની ગતિ (અતિસ્થીર) ઉન્મૂનીવત દશામાં રહે છે.

લક્ષી — અવ્યાકૃત

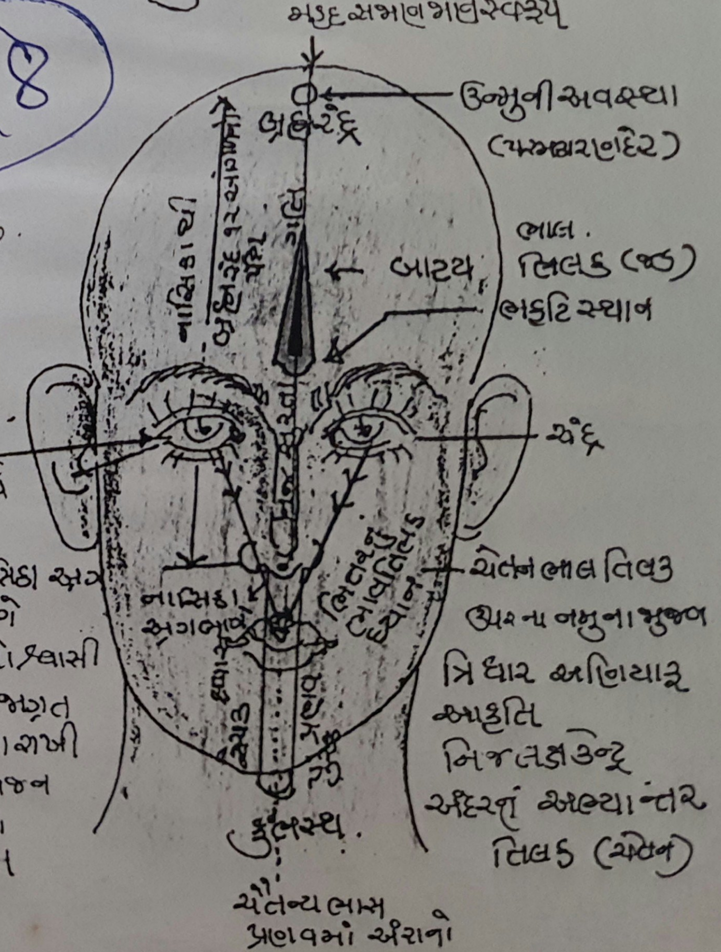
લક્ષ — નિરંજન

અલક્ષ — બ્રહ્મ (અલખ)

જીવ શ્રી જાનકી રસ્યો !

જીવ = અંશ.

જાનકી = અંશી કેવલ - પતિ ની જાનકી - અંશ.

વધુ અભ્યાસ માટે ગ્રંથોનું વાચન — થી જ્ઞાન થશે જ્યારે (જાણમાં) અનુભવ થશે (લાગશે)

સત સમાગમ કરવો તત્વ જ્ઞાની પુરુષ સાથે (અભ્યાસી)

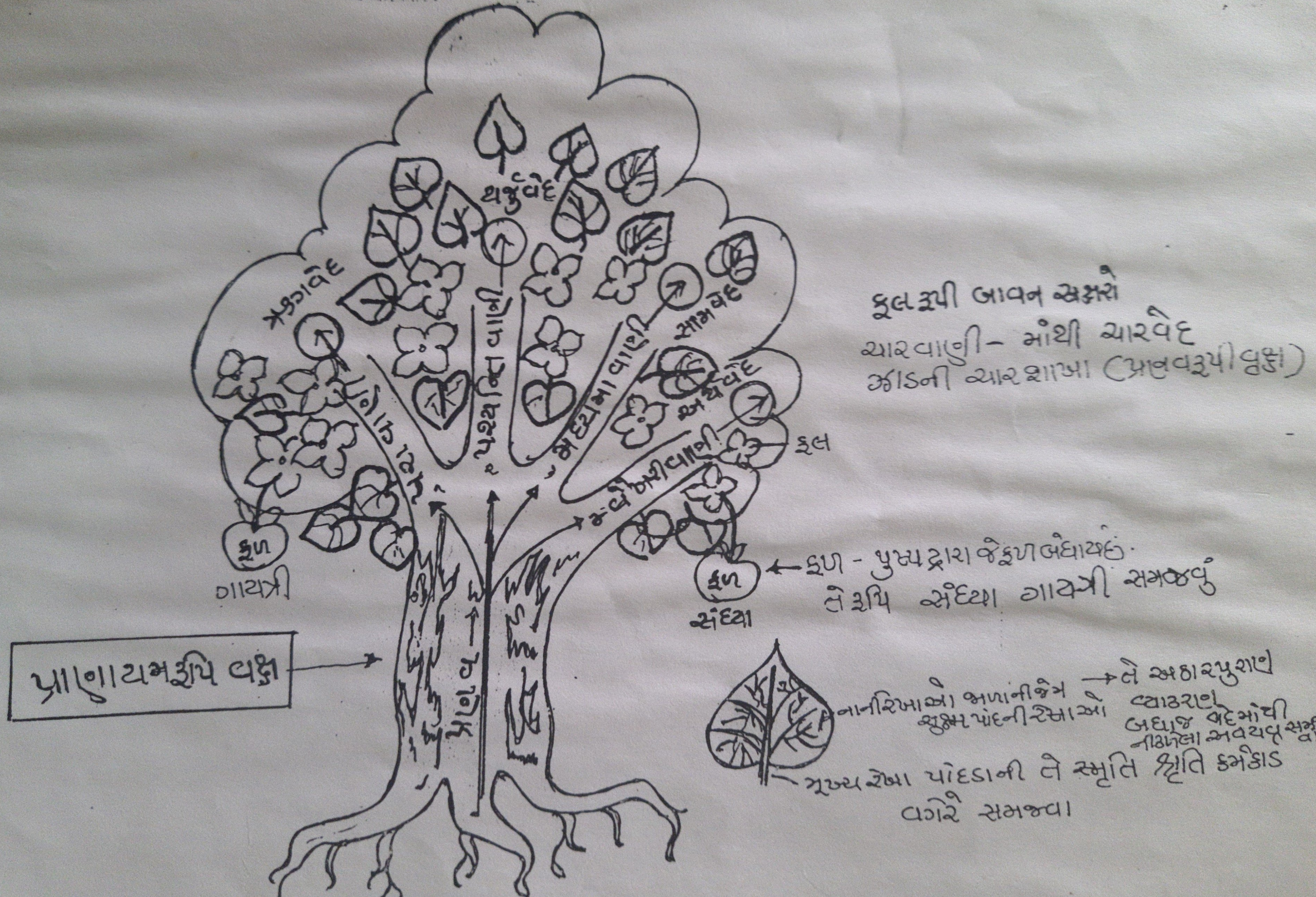
(પરમગુરુના વચનમાં વિશ્વાસ મુકવો)

સત સંગ — સત્યનો સંગ પોતે

અભ્યાસ (ભજન ધ્યાન) દ્વારા કરવો.

(પરમગુરુ ની ગતિ તમારામાં જરૂર ઉતરશે.) પરમગુરુજ કેવલ સાથે ભેટો કરાવશે.

ત્યારેજ આપનપુ અને પતિપદ ની ઓળખાણ થશે (સ્વ સ્વરૂપાકાર)

યજુર્વેદ
ઋગ્વેદ
સામવેદ
અથર્વવેદ
પશ્યન્તિવાણી
મધ્યમાવાણી
વૈખરીવાણી
ફુલ
ફળ
ગાયત્રી
ફળ
સંધ્યા
પ્રાણાયામરૂપિ વૃક્ષ
ફુલરૂપી બાવન અક્ષરો
ચારવાણી- માંથી ચારવેદ
ઝાડની ચાર શાખા (પ્રણવરૂપી વૃક્ષ)
ફળ - પુષ્પદ્વારા જે ફળ બંધાય છે.
તે રૂપિ સંધ્યા ગાયત્રી સમજવું
નાની રેખાઓ ડાળાની જેમ સૂક્ષ્મ પાંદની રેખાઓ
→ તે અઢાર પુરાણ વ્યાકરણ બધાજ વેદમાંથી નીકળેલા અવયવ સમજવા
મુખ્ય રેખા પાંદડાની તે સ્મૃતિ શ્રુતિ કર્મકાંડ વગેરે સમજવા.

ખાનપાનનો વિષય.

દેવતા → ખોરાક વાસના છે.

દેવતા → પ્રાણાયમ છે. (મરેલાનું આયુષ્ય લેગવે છે.

મહાતત્વો નો ખોરાક → સઘળાં તત્વો પ્રકાશ બ્રહ્મમાંથી ઉત્પન્ન થયાં છે. અને વિસ્તાર પામેલા છે. સંકલ્પ અદ્વૈતે મહાશૂન્ય અંધકારમય પ્રકાશ બ્રહ્મ સાથે સ્નેહ બાંધીને તત્વ સામગ્રી ઉત્પન્ન કરી છે. તે સામગ્રી હિરણ્યગર્ભ ગતિવાળી કરેલી છે તેથી એકમાંથી એક અનંત જીવો (શરીરો) પેદા થતા ગયા છે નિષ્કર્તાના શુધ્ધ સંકલ્પથી મહાન અવ્યક્ત શૂન્યમાંથી ગતિવાળું શૂન્ય (મહાશૂન્યના પુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન કર્યું છે. જે મહા અવિગત શૂન્યનો પ્રત્યક્ષ નમૂનો ગતિવાળું શૂન્ય છે. જે આકાશ નામથી ઓળખાય છે.

આકાશ તત્વનો ખોરાક → અહંકાર છે. પાન શબ્દ છે. → આ અહંકારથી પોષાઈને આકાશે અવ્યક્ત શબ્દરૂપી હુંકાર કર્યો તેથી શબ્દરૂપી → પસારો આખા બ્રહ્માંડમાં ઠસોઠસ ભરેલો છે. તેથી આકાશનો પુત્ર શબ્દ છે. અને શબ્દનો પુત્ર પવન છે. **પવનનો ખોરાક** → પ્રકૃતિ છે. અને પાન અવકાશમાં પસારો.

તેજતત્વ (આકાશ) → નો ખોરાક કાષ્ઠ તથા ચિકટ છે. અને પાન ઢેજદાર જમીનું શોષણ કરવું તે – આ પ્રકારના ખાનપાન કરવાને લીધે મહા વિશ્વમાં મહા વિકટ પ્રકાશ ઉત્પન્ન થયો. તે પ્રકાશના બળે તેજમાંથી પાણી ઉત્પન્ન થયું **પાણી** → પાણીનો ખોરાક અગ્નિ છે. અને તે વિશુધ્ધ પવનનું પાન કરે છે. આ કારણને લીધે પાણી બળવાન ગણાય છે. કારણ કે પવનનું પોષણ પ્રકૃતિ છે. એથી પવનમાંથી બેસુમાર બળ રહેલું છે. તેને લીધે પાણી પોષાય છે પાણીનો ખોરાક અગ્નિ હોવાથી પ્રાણીનો જથ્થો વૃધ્ધિ પામે છે.

હવે સકલાની નિજ ઉપજણમાં જે તાપ રહ્યો તે તપીને જે ભેજ એટલે ઉપજણનો પસીનો બંધાય છે. તે ભેજનું સ્વરૂપ પણ બનાવી દીધું ભેજ એટલે હેત, અંતરનો ઉભરો ભોજ ભીનાશ આટલા અર્થ ભેજ શબ્દના થાય છે. પણ એનુકનેર તે વસ્તુ છે. હવે ભેજના જમાવથી પૃથ્વી અનુક્રમે પ્રથમ થઈ આ પૃથ્વી પરમીત એટલે અગણીત જીવોના આધાર રૂપ છે. **પૃથ્વીનું પાન** પાણી છે. માટે પૃથ્વી પાણીનું શોષણ કરીને અઢાર ભાર ઔષધી ઉત્પન્ન કરે છે. તેથી સઘળા જીવોને જીવન આપે છે. ઔષધી એટલે તમામ વનસ્પતિનો ખોરાક પાણી છે. પૃથ્વીમાં પાન પાણી છે. વૃક્ષમાં રહેલી પવન તેને વૃક્ષની ડાળ, ફૂલ, ફળ તેમજ પાંખડીઓ એ પહોંચાડે છે. વૃક્ષની અધોગતિ → એટલે અધો ભાગ અંદર રહેલો પવન બધા તત્વના રસનું શોષણ કરીને વૃક્ષના મૂળને પૃથ્વીમાં ઉતારે છે. જડતા → એટલે પૃથ્વી સાથે ભીડ મારવી તે રીતે પ્રસરેલા મૂળિયાંને લીધે વૃક્ષ જતમત રહી શકે છે. જેટલા પ્રકારનાં જંતુ ઓ છે. તે જેમાંથી ઉત્પન્ન થયા છે. તેમાંથી તેનો ખોરાક બંધાયેલ છે.

શરીરવિષે તત્વની ગતિ → ઇન્દ્રિય, અંતઃકરણ, વગેરેના જે ખોરાક (ખાનપાન) તેનું વર્ણન → ગુણ, ગણ, પ્રકૃતિ, પુરુષ આત્મા, પરમાત્મા આટલા શરીરના મુખ્ય દેવ છે. તેમની તત્વો સાથે ગમગતિ કહું છું અને તેમના ખાનપાન નીચે મુજબ છે.

૧ નેત્ર → થી જોવું તે તેનો ખોરાક છે. અને નેત્રમાં વિષયનો ચળકાટ એ એનું પાન છે. (વિષયપર પ્રીતી)

૨ કાર્ણ → ખોરાક શબ્દ અને શબ્દનું અર્થનું અવલોકન તે તેનું પાન છે.

૩ હાથ → ખોરાક પકડવું પાન એટલે પકડેલ વસ્તુપર નો પ્રેમ તેનું પાન છે.

૪ પગનો → ખોરાક ગમન કરવું જે ગમન કરવામાં જે વિષય રહ્યો છે. તે તેનું પાન છે.

૫ ત્વચા → ત્વચાનો ખોરાક સ્પર્શ છે. સ્પર્શમાં રહેલો વિષય તેનું પાન છે.

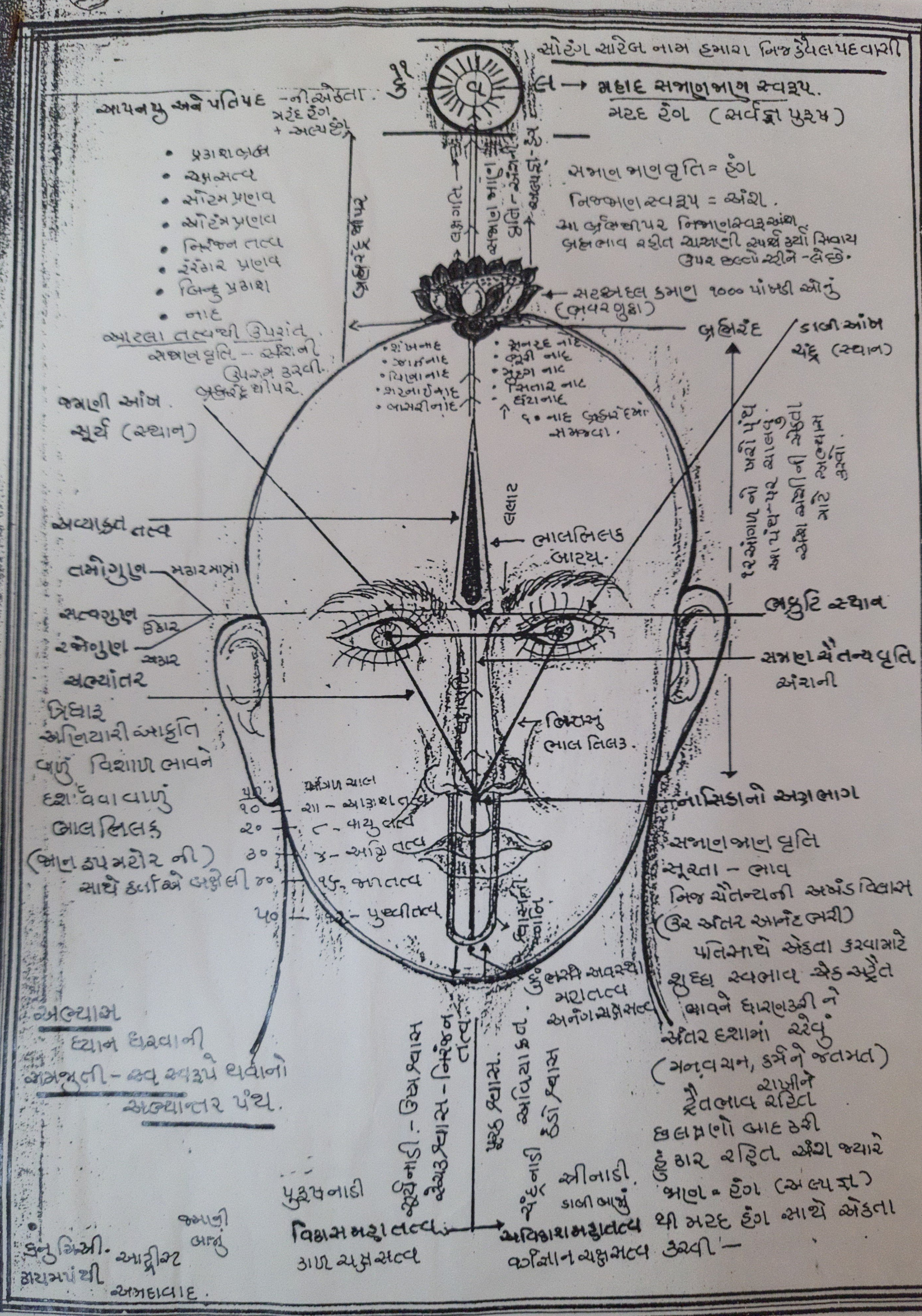
(પાદવું)

૬ ગુદા → નો ખોરાક ઉત્સર્ગ ક્રીયા એટલે મળ વિસર્જન કરવો તે છે. પાન એટલે અપાન વાયુનો ખુલાસો કરવો તે.
૭ મુખ → નો ખોરાક અન્ન છે. અને અન્નનો સ્વાદ એ તેનું પાન છે.
૮ રસના → ખોરાકનો રસનું શોષણ કરવું તેવો ખોરાક છે. રસની પરીક્ષા તેનું પાન છે.
૯ નાસિકા → સુગંધ ખોરાક ગંધની પરીક્ષા કરવી તે તેનું પાન છે.
૧૦ ઉપસ્થ → વિષયથી મુક્ત તેનો ખોરાક છે. આ વિષયનો ખુલાસો કરે તે તેનું પાન છે.
૧૧ જ્ઞાનીઓ → વિષયથી મુક્ત રહે તે તેનો ખોરાક છે. આ વિષયનો ખુલાસો કરે તે તેનું પાન છે.

અંતઃકરણનો ખોરાક

૧ મન અંતઃકરણ → નો ખોરાક સંકલ્પ છે. વિકલ્પ તેનું પાન છે.
૨ બુદ્ધિ " → નો ખોરાક ધાર ઘડવો પાન → અવિલાન કરવું તે
૩ અહંકાર " → નો ખોરાક તોલ કરવો પાન → અભિમાન ધારણ કરવું તે
૪ ચિત્ત " → નો ખોરાક ચિંતવન કરવું પાન → જ્ઞાન મેળવવું તે તેનું પાન છે.
૫ ૧ રજોગુણ → ખોરાક મોહ છે. પાન - મોહ પર વિષય ઉત્પન્ન થવું તે તેનું પાન છે.
૨ સત્વગુણ → ખોરાક શાંતિ છે. પાન → શાંતિનો રસ લઈ શાંતિ પામવી એ એનું પાન છે.
૩ તમોગુણ → ખોરાક તમો ઉત્પન્ન કરવું (ક્રોધ) અને તમોગુણને શાંત કરવું તેનું પાન છે.
૪ શક્તિનો ખોરાક → સત્તારૂપ વિત્ત છે. અને શ્રેષ્ઠ પદવી તેનું પાન છે.
આદી પુરૂષનું શરીર જ્યોતિરૂપ છે. અને તેનું સ્થાન મસ્તકમાં આવેલા બ્રહ્મરંધ્રમાં છે.
૫ આદિ પુરૂષ → ખોરાક શરીરના સઘળા વિત્તને ખેંચવાનો — પાન — તે વિત્તનું પોષણ છે.
૬ વિત્ત શોષણ → એટલે શરીરમાના તત્વનું સઘળુ વિત ખેંચવું તે અર્થાત્ ગુણ, ગણ, અંતઃકરણ ઈન્દ્રિયો, પ્રકૃતિ વગેરેનું તત્વ ખેંચાઈને એકત્ર થાય તેનું વિત્ત નામ છે. અને તે વિત બ્રહ્મરંધ્રમાં જ્યોતિ ખેંચે છે. તે ખેંચેલા વિત્તથી જ્યોતિ અખંડ (શરીરમાં રહે ત્યાં સુધી) પુષ્ટી પામે છે. તથા તેજ કારણે જ્યોતિ સ્થિર રહે છે. એ જ્યોતિ એવા ગુપ્ત સ્થાનમાં રહેલી છે. કે તેને જરાપણ પવન લાગી શકે તેમ નથી.
૭ આત્મા → નો ખોરાક શરીરની તમા રાખવી તે છે. પ્રાણાયમ તેનું પાન છે.
૮ પરમાત્મા → ખોરાક વિકાશ છે. સ્વરને સમદમ કરવો એ એનું પાન છે.
૯ ચેતન અંશનો ખોરાક → કહી શકાય તેવો નથી પણ અંશના ખોરાકની જાણ શ્રી પરમગુરૂ પાસે હોવાથી પરમગુરૂજ જાણે છે?

અંશનો ખોરાક → ધ્યાન અને પાન સ્થિતિ પ્રાપ્ત થવું
અંશની દ્રષ્ટિનું જ્ઞાન ધ્યાન તે સફળતાનું પરમપદ ભૂકતમાન કરે તે છે.

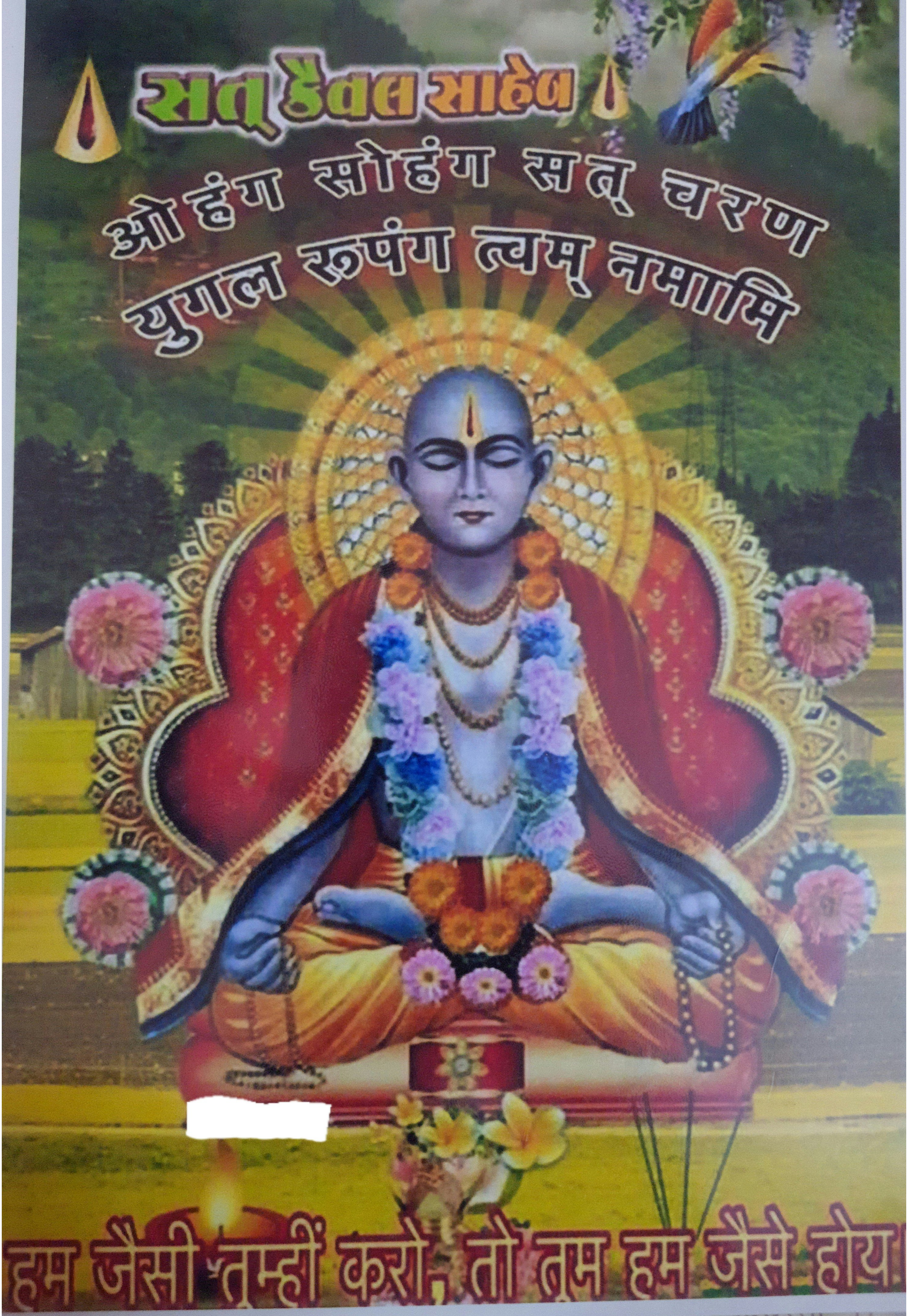
પિંડ બ્રહ્માંડ કે બીચ ઘર સ્વર મદ। પિંડ બ્રહ્માંડની સંધી
ત્યાં મધ્યે અરસનું દરશ દેવા॥

कायम पंथ स्थापीत संवत १८४५.

जंम्बुद्वीप आव्हाहन १८२९. महासुद बीज] मुः- सारसा पुरी; तालुकेः- आणंद; गुजरात. [कैवल्यनिवास १९३४.

धर्म विजय प्रेस, पायधुनी, मुंबई ३.

सत् कैवल साहेब
ओहंग सोहंग सत् चरण
युगल रूपंग त्वम् नमामि
हम जैसी तुम्हीं करो, तो तुम हम जैसे होय

જ્ઞાન સમ્પ્રદાય ગુરુગાદી સારસાપુરી
GNAN SAMPRADAY GURUGADI SARSAPURI